

Универзитет Св. „Кирил и Методиј“ – Скопје

Филозофски Факултет

Студиска програма: Малолетничка деликвенција

Трговијата со деца во Република Македонија како една од
специфичните социопатолошки проблеми во современото
општество

Студент:

Елена Златевска 4929/15

Ментор:

проф. д-р Татјана
Стојановска Иванова

Скопје, Август, 2018

АПСТРАКТ

Трговијата со луѓе е социјален проблем и е симптом на многу подлабока злоба во нашето општество. Трговијата со луѓе и деца е една од најлошите злоупотреби на човековите права. Многу е тешко да се процени обемот на феноменот бидејќи трговијата е тесно поврзана со детскиот труд, принудна работа, малолетнички брак, продавање органи, киднапирање и проституција иако овие феномени можат да постојат и независно од трговијата.

Проблемот со трговијата со луѓе, особено трговијата со жени и деца се појави како важен социјален проблем во последно време во многу делови на светот. Дури иако трговијата со луѓе е претежно организиран криминал без граници, земјите брзо стануваат извор, транзитна точка, како и дестинација за трговците со луѓе.

Суштината на проблемот е што трговијата со луѓе, како многу таинствена и тајна, останува главно недоволно пријавена и недоследна и покрај фактот дека преземени се и меѓународни иницијативи за да ги принудат владите во борбата против оваа појава.

Клучни зборови: Трговија со луѓе, трговија со деца, организиран криминал, детски труд, принудна работа, малолетнички брак, продавање органи, киднапирање, проституција.

ABSTRACT

Trafficking is a social problem and it is a symptom of a much deeper malice in our society. Trafficking in human beings and children is one of the worst abuses of human rights. It is very difficult to estimate the scale of the phenomenon as trafficking is closely linked to child labor, forced labor, juvenile marriage, prostitution, kidnapping and prostitution, although these phenomena may exist independently of trafficking.

The problem of human trafficking, especially trafficking in women and children has emerged as an important social problem lately in many parts of the world. Even though trafficking is predominantly organized crime without borders, countries are quickly becoming a source, a transit point, and a destination for traffickers.

The crux of the matter is that trafficking, both very secretive and secretive, remains largely underreported and inconsistent, despite the fact that international initiatives have been taken to compel governments to combat the phenomenon.

Keywords: human trafficking, child trafficking, organized crime, child labor, forced labor, child marriage, selling organs, kidnapping, prostitution.

ВОВЕД

Денес се смета дека трговијата со луѓе е една од најпрофитабилните форми на организираниот криминал. Трговијата со луѓе и трговијата со дрога се една од најлошите последици од глобализацијата. Процесот на глобализација и современите миграциски трендови на стариот феномен му дадоа нов опсег и нови карактеристики, додека перспективата на човековите права и правата на детето обезбедија ново разбирање на нејзините различни причини кои бараат систематска реакција на секоја поединечна земја и на меѓународната заедница.

Денес, трговијата со деца генерално се признава како специфична и особено брутална форма на кршење на правата на детето со оглед на поврзаноста помеѓу овој феномен и практиката слична на ропството која често содржи најлоши форми на детска работа. Децата имаат посебни потреби за заштита споредено со возрасните, а владите и другите организации се должни, согласно Конвенцијата на ООН за правата на детето и другите меѓународни норми и инструменти, да ги гарантираат и заштитат своите права и да обезбедат исполнување на овие потреби. Трговијата со луѓе бара посебно внимание и воведување на специфични мерки на заштита, заради ризиците на кои децата се изложени во процесот на растење, специфичните психолошки, физички и социјални последици од трговијата со луѓе и нивниот потенцијал за закрепнување и реинтеграција. Исполнувањето на правата на децата изложени на ризик од трговија со луѓе и деца жртви на трговија претпоставува дизајнирање и спроведување на програми и мерки за заштита од гледна точка на правата на детето.

Основата на ова истражување е поврзана со ставот дека децата се најранливите жртви на трговијата со луѓе, што претставува сериозно кршење на правата на човекот и децата. Трговијата со луѓе ги прави децата маргинализирани и ранливи на различни форми на физичка, ментална и сексуална злоупотреба. така што е неопходно да се обезбедат посебни мерки за превенција, помош, поддршка и заштита на децата. Проблемот со трговијата со деца е резултат на констелација на фактори, вклучително и широко распространета сиромаштија, недостаток на можности за опстанок на живеење, вградена полова дискриминација, раселување, побарувачка за млади девојки,

пресврти поврзани со природни катастрофи / конфликти во делови од земјата и профит што треба да се направи. Дополнителните фактори на ризик вклучуваат, на пример, родителска неписменост, болест или смрт на еден од главните семејни кормилари, невработеност, рано напуштање на училиштето од засегнатите деца, отсуство на инспекција на работното место или отсуство на полициска работа како и голема побарувачка за детски труд. Трговците со деца, исто така, го експлоатираат недостатокот на политичка волја од страна на владите за справување со трговијата со луѓе и нејзините основни причини. Глобализацијата и економските разлики меѓу земјите и порозните граници го олеснуваат лесното движење на луѓето и илегалната миграција. Оваа илегална миграција ја злоупотребуваат трговците со деца за да ги пренесат и ви втурнат во експлоататорски ситуации, вклучувајќи проституција и детска работна сила.

Темната бројка на овој криминалитет е огромна, особено во Република Македонија, со цел нејзино намалување и намалување на бројот на жртви потребно е да се зајакне институцијалниот и меѓународниот капацитет. Постојат земји кој се извор на регрутирање и транспортирање на жртвите. Постојат и земји кои служат како транзитни или дестинациски земји. Нашата држава Република Македонија е транзит земја и една од главните дестинации за трговијата со луѓе.

Во овој труд ќе се произнесе колку нашата земја е посветена на веќе постоечките реформи во областа на борбата против трговијата со деца, колку ги исполнува законските барања и пракси во врска со инкриминацијата која произлегува од ратификуваните меѓународни конвенции и протоколи.

Предмет на истражувањето е да се добијат поблиски и поопфатни податоци за димензиите и карактеристиките на трговијата со деца во Република Македонија како земја на потекло, транзит, односно привремена дестинација и дестинација на деца жртви на трговија со луѓе. Да се изнајдат решенија за спречување на оваа социопаталозна појава преку анализа на домашните и странските инкриминации, практики и литература кои се занимаваат со овој проблем и чии мерки и активности ќе претставуваат општа рамка за откривање, разјаснување и докажување на кривичното дело – трговија со деца. Целта на истражувањето е да се добие подобар увид во феноменот за да се

идентификуваат практиките и механизмите на трговија со деца. Подетален увид во феноменот создава основа за дефинирање на стратегија за поуспешна идентификација, превенција и соодветна помош на жртвите.

Проблемот на истражување ќе се конципира врз трговијата со деца, препознавање на ризик факторите, индикаторите, ефектите и последиците од трговијата со деца, превенцијата односно преземање мерки од страна на надлежните органи за спречување и сузбивање на овој криминалитет, примената на ратификуваните документи, конвенции и протоколи, кои се прифатени на меѓународно ниво и колку тие се прифатени и се имплементирани во законодавството во Република Македонија.

Целта е да се подигне свеста и значењето за овој комплексен социолошки феномен кој владее во светот, да се укаже на штетните емоционални, пост-трауматски и физичко-здравствени последици кои ги доживуваат децата како жртви на трговијата со луѓе и колку е тешко да се реинтегрираат во општеството. Целта воедно опфаќа и поттик на понатамошни истражувања, закони кои ќе бидат дизајнирани и имплементирани ефективно и постојано следење на ситуацијата со цел да се спречи трговијата со луѓе, особено трговијата со деца.

Треба да работиме заедно на меѓународно ниво за да ги идентификуваме и поддржиме ранливите деца кои се изложени на ризик од трговија со луѓе и модерно ропство. Споделувањето информации е од витално значење. Оваа работа треба да вклучува: прекугранични истраги и проценки, поврзување со службите за социјална заштита во странство иако постојат фактори кои ја попречуваат меѓународната соработка при кривичните истраги и прогони како што се комуникациите со партнери кои зборуваат различен јазик, разлики во правните и политичките традиции, како и страв околку соработката со колеги од друга држава. Затоа потребно е да се елиминираат и надминат овие недостатоци за меѓународната соработка и истата да се одвива непречено.

1. ОДРЕДУВАЊЕ И РАЗГРАНИЧУВАЊЕ НА ОСНОВНИТЕ ПОИМИ

1.1 Дефинирање на поимот трговија со луѓе

Дефинирањето на основните концепти е важен предуслов за секое емпириско истражување. Сепак, ова е особено важно кога станува збор за форми на криминал како што е трговијата со луѓе. Недостатокот на систематско знаење, како и прикриеноста, специфичноста и варијабилноста (во времето и просторот) на самиот феномен, влијаеле на целиот спектар на двосмислености и конфузија во однос на термините што се користат во медиумите, официјалните и неофицијалните извештаи.

Трговијата со луѓе често не се разликува од *проституцијата* или *илегалната миграција*, што може да доведе до погрешна или несоодветна перцепција на природата на самиот феномен. Исто така, трговијата со луѓе честопати не се разликува од *криумчарење*, што може да доведе до несоодветни законски прописи и други форми на несоодветен одговор на државата, но исто така и на неточен истражувачки пристап. Трговијата со луѓе најчесто неоправдано се сведува само на еден облик - на трговијата со жени и нивната *сексуална експлоатација*. Експлоатацијата или држењето во ропство е најважниот елемент на трговијата со луѓе, кој истовремено е различен од криумчарењето на луѓе. Со цел подобро да се разбере проблемот со трговијата со луѓе, неопходно е и да се утврди што се подразбира под *транснационален и организиран криминал*. *Транснационалниот криминал* е криминал што е извршен на територијата на повеќе земји и ги крши законите на многу земји.¹ Основната карактеристика на *организираниот криминал* е тоа што претставува процес или метод на извршување на кривични дела, а не посебен вид на кривично дело или криминалец. Во литературата уште и се нарекува "criminal

¹ Williams, P. (2001) "Organizing Transnational Crime: Networks, Markets and Hierarchies" in P. Williams and D. Vlassis Combating Transnational Crime: Concepts, Activities and Responses, London and Portland: Frank Cass, str. 61.

entreprise", кое првенствено се занимава со трговија со недозволените добра и услуги, но исто така користи и закани, насилство, рекетирање, заплашување или корупција.² Важно е да се забележи уште една карактеристика на организираните криминали, која е важна за разбирање на трговијата со луѓе како кривично дело, кое вклучува повеќе луѓе со различни позиции и задачи, а тоа е сторителот или организиран криминалец кој зазема одредена позиција во криминалната организација.³ Во современата криминолошка литература, криминалните организации се сметаат за составен дел на нелегалниот пазар, но тие не се единствените учесници во трговијата со луѓе, покрај нив, постојат разни законски регистрирани компании и поединци (туристички агенции, агенции за вработување кои нудат легални и нелегални работни места, пријатели кои работат како измамници), како и корумпираните службеници, полицијата и така натаму.⁴ Трговијата со луѓе сама по себе претставува форма на нелегален пазар. *Нелегалните пазари* претставуваат места каде што се врши размена на стоката-робата и услугите чие производство, промет и користење се забранети, или строго регулирани во меѓународните регулативи или во националните закони во повеќето земји.⁵

*Со Протоколот за превенција, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца*⁶ (декември, 2000 година, во Палермо, Италија) е постигната заедничка, универзална, прифатлива дефиниција за тоа што претставува трговијата со луѓе. Според член 3 од овој протокол дефиницијата е следна: "Трговијата со луѓе значи регрутирање, транспортирање, трансфер, засолнување или прием на лица, по пат на закана или со употреба на сила или други форми на принуда, или киднапирање, измама, залажување, злоупотреба на моќ или состојба на немоќ или со давање или примање на пари или корист, заради постигнувања на согласност на некое лице кое има контрола над друго

² Adamoli, S., Di Nikola, A., Savona, E. i Zoffi, P. (1998) Organised Crime around the World, Helsinki: HEUNI

³ Cressay, D. (1997) "The Functions and Structure of Criminal Syndicates" u P.J.Ryan i G.E.Rush (ur) Understanding Organised Crime in Global Perspective: A Reader, Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage, str. 14.

⁴ Williams, P.(1999) "Trafficking in Women and Children: A Market Perspective", Transnational Organized Crime, Special Issue "Illegal Immigration and Commercial Sex - the New Slave Trade" (ed. P.Williams), Vol. 3-4., str. 79-80.

⁵ Arlacchi, P. (1998) "The Dynamics of Illegal Markets" u P.Williams and D.Vlassis (ur) Combating Transnational Crime: Concepts, Activities and Responses, Milano:ISPAC, str. 203.

⁶ Протоколот е дополние на Конвенцијата на Обединетите Нации против транснационалниот криминал.

лице заради потребите на експлоатација. Експлоатацијата, во најмала рака, како минимум ја опфаќа експлоатацијата на проституцијата на други лица или други форми на сексуална експлоатација, принудна работа или принудни услуги, ропство или практики слични на ропство, угнетување или отстранување на органи”.⁷ Оваа дефиниција треба да делува како упатство за тоа како земјите треба да ја сфатат и разберат трговијата со луѓе. Согласно горенаведеното во Кривичниот Законик⁸ на Република Македонија во глава триесет и четири – „Кривични дела против човечноста и меѓународното право,, дејствијата на трговијата со луѓе се инкриминирани во:

- член 418: „Трговијата со луѓе претставува врбување, превезување, пренесување, купување, продавање, засолнување или прифаќање на лица заради експлоатација, по пат на проституција или други форми на сексуална експлоатација, порнографија, принудна работа или слугување, ропство, присилни бракови, присилна фермилизација, незаконито посвојување или по нему сличен однос или недопуштено пресадување на делови од човечкото тело, а сето тоа со примена на сила, сериозна закана и доведување во заблуди и други форми на присилба, грабнување, измама, со злоупотреба на својата положба или состојбата на бременост, немоќ или физичка или ментална неспособност на друг, или со давање или примање на пари или друга корист заради добивање согласност на лице кое има контрола на друго лице или на друг начин.⁹
- Член 418в – Организирање на група и поттикнување на извршување на делата: трговија со луѓе, трговија со малолетно лице и криумчарење мигранти.
- Член 418г. Трговија со малолетно лице.

⁷ Дефиниција според „Протоколот за превенција, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца,,-кој беше усвоен со Резолуцијата А/РЕС/55/25 од 15.11.2000 година на 55-та седница на Генералното Собрание на ОН

⁸ Трговијата со луѓе во Република Македонија е призната како посебно кривично дело во 2002 година, со измените и дополненијата на Кривичниот Законик на РМ утврдено во Законот за измена и дополнување на КЗ, Службен весник бр.04/02

⁹ Кривичен Законик на РМ , Службен весник на РМ, бр.37/96, чл.418-а, став 1. Достапно на <http://www.pravda.gov.mk/documents/KRIVICEN%20ZAKONIK%20precisten%20tekst.pdf>.

Ова само покажува колку важни можат да бидат законите во борбата против трговијата со луѓе на глобално ниво.

Според Меѓународната организација за миграции (ИОМ): *Трговијата со луѓе претставува регрутирање, киднапирање или друг начин грабнување на лицето за да се пренесе преку меѓународните граници, каде што за време на тој процес трговецот со луѓе добива економски или друг профит со помош на измама или други форми на експлоатација под услови кои ги кршат основните човекови права.*¹⁰

Според Европол Конвенцијата (Европска полициска конвенција): *Трговијата со луѓе претставува потчинување на лице под влијание на друго лице со употреба на насилство или насилни средства или со злоупотреба на овластување или интриги, особено во поглед на експлоатација со проституција, разни видови на полова експлоатација и напад врз малолетници или трговија со напуштени деца. Овие форми на експлоатација исто така вклучуваат: производство, продажба или дистрибуција на материјали со детска порнографија.*¹¹

Современите дефиниции нагласуваат три конститутивни елементи во разбирањето на трговијата со луѓе:

- процесот пред експлоатација: регрутирање, транспорт, отстранување, криење или сместување на лица;
- средствата за контрола на жртвите како што се: закани или употреба на сила или други форми на стегање, киднапирање, измама, злоупотреба на моќ или состојба на загрозеност, давање или земање пари или привилегии во замена за добивање на согласност на лице кое има контрола над друго лице;

¹⁰ Марина Андева, Италија и трговијата со луѓе, Збирка есеи на тема трговија со луѓе, Студио-Емитер, Скопје, стр.15.

¹¹ Europol Convention – consolidated version, стр. 45

- облици на експлоатација: вклучувајќи експлоатација за целите на проституција или други форми на сексуална експлоатација, принудна работа или услуги, ропство или практика слична на ропство, или отстранување на органи.¹²

1.2 Дефинирање на поимот трговија со деца

Меѓународните документи, законодавството и практиката на многу земји ја дефинираат трговијата со деца во контекст на експлоатација и кршење на правата на децата. Децата се транспортираат и се користат заради добивање материјална добивка или задоволување на другите потреби на друго лице или други лица, на сметка на сопствените потреби, интереси и идентитет.

Во согласност со Конвенцијата на ОН за правата на детето, секое лице под 18 годишна возраст се смета за дека е жртва на трговијата со луѓе. Согласно овој основен документ, Протоколот на ОН за спречување, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе во човечките суштества, особено жените и децата, (Протоколот од Палермо) нагласува дека согласноста на детето за планираната експлоатација е ирелевантна за утврдување на природата на актот и за обезбедување на помош на детето жртва. Можна согласност и учество на детето не се зема во предвид дури и во случаи кога не постои примена на сила, принуда, киднапирање, измама, злоупотреба на моќ или други дејствија преземени додека детето е во ранлива позиција или под контрола на друго лице. Се нагласува дека трговијата со деца со цел на експлоатација на било кој начин се смета за кривично дело.

Согласно Протоколот за спречување, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца (2000 год.): *Трговијата со деца е регрутирање, транспорт, трансфер, засолнување или прием на деца заради*

¹² The UN Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Human Beings, Especially Women and Children, supplementing the UN Convention against Transnational Organised Crime, The Official Gazette of FR Yugoslavia – International Treaties, no. 6 of June 27th 2001.

експлоатација. Тоа е прекршување на нивните права, нивната благосостојба и им ја негира можноста да го достигнат својот целосен потенцијал.¹³

Конвенцијата за спречување и борба против трговијата со жени и деца за проституција исто така, ја дефинира трговијата како *"движење, продажба или купување жени и деца за проституција, во и надвор од земјата за монетарни или други размислувања, со или без согласност на лицето кое е предмет на трговија со луѓе.¹⁴*

Според УНИЦЕФ, дете-жртва на трговија со луѓе е *"секое лице под 18 години кое е регрутирано, транспортирано, пренесено, присвоено или примено за експлоатација, било во или надвор од една земја.¹⁵*

Денес се смета дека трговијата со деца е посебен облик на криминал кој се разликува од другите форми на трговија со луѓе со голем број специфични карактеристики. Овие специфични карактеристики произлегуваат од фактот дека децата, во согласност со нивните карактеристики - ранливоста, зависноста од возрастните и потребата за нега, помош и насоки во процесот на развој, се изложени на повреди во поголем степен. Специфичните карактеристики на децата и нивниот статус во семејството и во општеството го засноваат специфичниот карактер на нарушување на интегритетот и правото на опстанок на детето.

Трговијата со деца претставува посебна форма на злоупотреба и кршење на правата на детето. Манифестациите за регрутирање, средствата за контрола и начинот на регрутирање на деца за целите на трговијата се карактеристични поради посебните карактеристики и ранливоста на децата. Средствата за контрола кои се користат против децата во голема мера се разликуваат од оние што се користат против возрастни лица. Децата можат да се вклучат во трговијата со луѓе преку употреба на сила, принуда или измама, но исто така и на помалку директни начини - со тоа што ќе им бидат дадени лажни информации или нема

¹³ UNICEF, Child protection from violence, exploitation and abuse, accessed on 20/8/2015, http://www.unicef.org/protection/57929_58005.html

¹⁴ Draft National Integrated Plan of Action to Prevent and Combat Human Trafficking with Special Focus on Children and Women, Ministry of Women and Child Development, 2006

¹⁵ <http://www.childlineindia.org.in/child-trafficking-india.htm>

да бидат известени за тоа што ги чека на нивната дестинација. Децата кои се одвоени од нивните семејства и нивната непосредна околина се исклучително ранливи, а нивниот нелегален статус особено ја олеснува нивната изолација. Децата жртви на меѓународна трговија честопати дополнително се спречени да се спротивстават на експлоатацијата поради тоа што не го знаат јазикот, обичаите и системот на земјата каде што живеат и работат.

Трговијата со луѓе вклучува одредена количина принуда или измама, но тоа е далеку полесно да се поттикне или да се спроведе послушност кај дете, особено младо, отколку кај возрасно лице. Децата може да бидат многу евтини, прилагодливи и послушна работна сила во занаетчиски работилници, продавници и на пазарот на сексуални услуги. Исто така, децата можат да бидат изложени на различни форми на експлоатација во рамките на нивните семејства, но тоа не може да се класифицира како трговија со луѓе бидејќи за детето да биде жртва на трговија со луѓе, злоупотребата треба да биде извршена од друго возрасно лице кој не е родител на детето, кој има контрола врз детето и го користи за да заработи материјална добивка или други добра. Како форма на злоупотреба на деца, поимот за трговија со луѓе ги опфаќа ситуациите во кои лицето кое не е родител или законски старател на детето ја презема контролата врз детето заради експлоатација, остварување на материјална добивка или исполнување на други потреби и интереси на трошок на потребите, интересите и личноста на детето.

1.2.1 Миграцијата и трговија со деца

Трговијата со деца е посебна форма на трговија со луѓе, која се разгледува во контекст на миграциите и експлоатацијата. Денес, прекуграничното и меѓуконтиненталното движење на луѓето е побрзо и полесно од било кога, поради развојот на транспортот и достапноста на информациите. Луѓето мигрираат во својата земја или во други земји и континенти кои бараат работа или безбедност кога економијата е во криза или поради брзото зголемување на населението, вооружени конфликти, природни катастрофи или сосема едноставно поради привлечни можности што ги нудат на друго место.

Владите на земјите кои се атрактивни за емиграцијата поставуваат разни административни и други пречки со кои се обидуваат да го контролираат приливот на население од други земји, така што на домашниот пазар треба да им се обезбеди неопходна и соодветна работна сила на регулиран начин. Во целиот свет постојат лица кои се подготвени да ја искористат ситуацијата на емигрантите кои бараат подобар живот без соодветни документи и информации.

Глобалните миграциски трендови во современата ера укажуваат на зголемување на бројот на жени-мигранти и деца без придружба, зголемени трошоци за посредување во миграциите (добивање на документи, наоѓање на работа, транспорт и слично), постоење на потреба за евтина работна сила која е не е дел од системот за социјално осигурување и заштита при работа, злоупотреба и несоодветни работни услови за емигрантите во земјите од дестинацијата. Побарувачката за евтина работна сила, во комбинација со подготвеноста на луѓето да одат во други земји во потрага по работа и административните пречки за легални миграции и вработување, создаваат поволни услови за ескалација на трговијата со луѓе.

Криумчарењето луѓе е дел од меѓународната трговија со деца и возрасни, иако шверцерите не мора да бидат трговци со луѓе, освен ако не се вклучени во експлоатација или која било друга форма на злоупотреба на деца во процесот на превоз на детето. Работодавците кои обезбедуваат фалсификувани лични и патни документи, посредници за вработување и корумпирани службеници се

учесници во синцир на трговија со луѓе кои прекршуваат цела низа прописи, но строго земено, тие се класифицирани како трговци со луѓе само ако учествуваат во експлоатација. *Криумчарењето* може да се претвори во трговија ако детето или возрастено лице дојде во позиција на зависност во однос на шверцерот. Во такви ситуации, лицето е изложено на ризик од трговија со луѓе, бидејќи таа / таа е принудена да се скрие, да користи лажни документи или нелегални гранични премини поради илегална миграција. Криумчарењето на луѓе се подразбира како медијација или учество во олеснување на илегалниот влез во друга земја на лица кои се согласиле со него, со цел да стекнат директна или индиректна материјална корист, но без каква било намера да ги искористат овие лица.¹⁶

Денес, милиони деца ги напуштаат своите домови и се иселиле сами или со роднини, постапувајќи врз основа на сопствена одлука или со одобрение на нивните родители: мал број деца се киднапирани или "продадени" од нивните родители. Децата што се емигрираат во други земји без придружба на родители или старатели се означени со терминот "деца без придружба". За таква одлука да биде соодветна, неопходно е детето за кое станува збор да има доверливи информации и да има соодветна возраст - најчесто возрасен минимум за законско вработување во земјата на потекло. Децата мигранти се особено ранлива група, често изложени на брутални форми на експлоатација и злоупотреба. Владата на секоја земја има одговорност да ги заштити децата од злоупотреба; ова се однесува и на домашните и на странските државјани, но законите и процедурите кои го регулираат движењето на луѓето преку границите создаваат простор за развој на црн пазар каде што луѓето, особено жените и децата, стануваат жртви.

Во 2015 година повеќе од 920.000 мигранти, бегалци и баратели на азил преминале законски и илегално низ Македонија. Иако повеќето мигранти кои ја транзитираа земјата во првата половина на 2015 година биле мажи, бројот на деца без придружба, мигрантите, бегалците и барателите на азил од различни земји, вклучувајќи ги Сирија, Ирак и Авганистан, се зголемиле од октомври до Декември 2015 година.¹⁷ Во ноември, Владата започна да ги применува

¹⁶ IOM Pristina, Status report — February 2000 to May 2001.

¹⁷ <https://www.dol.gov/sites/default/files/images/ilab/child-labor/Macedonia.pdf>

ограничувањата и дозволи само прием во земјата на поединци од Сирија, Авганистан и Ирак. Поради оваа политика, стотици мигранти, вклучувајќи и непознат број на деца, беа спречени да влезат во Македонија.¹⁸ Како резултат на тоа, нелегалната миграција се зголеми.¹⁹ Помеѓу Јануари и Март 2016 година, околу 34,402 деца низ Македонија, од кои 226 (117 Авганистанци, 28 Ираки и 81 Сиријци) немаа придружни родители.²⁰ По затворањето на границата во Март 2016 година, 44 отсто од вкупниот број мигранти во транзитните центри биле деца.²¹ Авганистанските, ирачките, иранските, сириските и другите деца кои транзитираат низ земјата, било законски или незаконски, се ранливи за трговија со луѓе за трудова и комерцијална сексуална експлоатација.²²

¹⁸ U.S. Embassy- Skopje. reporting, February 4, 2016. TIP within the Context of the European Migration Crisis.

¹⁹ U.S. Embassy- Skopje. reporting, February 4, 2016. TIP within the Context of the European Migration Crisis.

²⁰ U.S. Embassy- Skopje official. E-mail communication to USDOL official. February 2, 2017.

²¹ U.S. Embassy- Skopje official. E-mail communication to USDOL official. February 2, 2017

²² U.S. Embassy- Skopje. reporting, February 10, 2017.

2. ПРЕПОЗНАВАЊЕ НА ТРГОВИЈАТА СО ДЕЦА

2.1 Причини за појава на трговија на деца

Различни фактори придонесуваат за ранливоста на децата на трговија со луѓе и експлоатација: сиромаштија, недостаток на образование, потреба децата да придонесуваат за семејниот приход со својата работа или да си заработуваат самостојно, дискриминација врз основа на род и етничка припадност, културни практики и обичаите присутни во некои заедници и делови од светот исто така создаваат околности во кои некои деца стануваат ранливи. Освен овие фактори, кризите кои се случуваат во природната, социјалната или семејна средина ги наведуваат луѓето да ја напуштат својата земја и да бараат вработување и подобар живот.

Економската криза, транзицијата, која брзо ги осиромашува широките слоеви на населението, политичките и вооружените конфликти, придонесуваат за трговија со деца. Семејните кризи кои се појавуваат поради дезинтеграцијата на семејството, губењето на еден или двајцата родители, насилството меѓу брачните другари, злоупотребата и занемарувањето на децата, создаваат услови децата да почнат да заработуваат приход за семејството на почетокот од животот или да го напуштат семејство. Причините што ги наведуваат децата да го напуштат семејството не се секогаш негативни. Еден од главните позитивни стимули е желбата на децата или нивните родители да бараат подобар живот во друга средина. Нивните аспирации се активно поттикнати преку современите средства за масовна комуникација, кои ги прикажуваат развиените западни земји во исклучително поволно светло и од приказни за повратниците на мигранти во врска со шансите за заработка за добар приход и подобар живот.

Овие околности ги користат трговците со луѓе, кои преку медиумите и другите канали рекламираат потреба за работници во странски земји за работни места кои не бараат претходно искуство и квалификација. Поголемиот дел од децата-жртви на трговија со луѓе доаѓаат од неразвиени, економски нестабилни и сиромашни региони во светот. Притисокот врз возрасните и децата да одат и

да бараат подобар живот е особено изразен во земјите каде што, поради различни околности, шансите за вработување се намалени. Традиционалните норми и културни практики на некои социјални групи исто така создаваат поволни услови за трговија со деца.

Во многу земји девојките не се испраќаат на училиште или нивното образование трае подолго време; како последица на тоа, тие се принудени да прифатат лошо платени работни места, што во голема мера ги намалува нивните шанси за постигнување економска независност. Договорите поврзани со склучување на брак, која постои во многу култури како што е договорениот брак, обезбедувањето на миразот и "купувањето на невестата" ги натера родителите да инвестираат помалку кај женските деца. Резултат на оваа дискриминаторска практика е дека многу женски деца немаат многу избор во нивната непосредна околина откако ќе достигнат возраст од пубертет. Овие околности ги зголемуваат ризиците од трговија со луѓе и експлоатација на девојчиња и млади жени.

Разните фактори кои водат кон трговија со деца и злоупотреба на деца може да се класифицираат во 4 глави:

1. Push factors или фактори на притисок: фактори кои влијаат на трговијата со луѓе во пронаоѓањето на лица/жртви:
 - Лошата социо-економска состојба на семејствата,
 - Сиромаштија,
 - чести природни катастрофи што доведува до виртуелна сиромаштија и безнадежност на семејствата и нивните деца,
 - недостаток на образование,
 - невработеност,
 - родова дискриминација,
 - дисфункционални семејства,
 - семејно насилство,
 - војна и воени конфликти.

2. Pull factors или фактори на повлекување:

Побарувачката за евтина работна сила и за проституирани жени, девојки и момчиња е главен фактор на повлекување. Перспективите и светлата иднина која се нуди, односно фактори кои ги привлекуваат жртвите кон трговија со луѓе:

- лесни пари/брза заработувачка,
- финансиска поддршка на родителите,
- запознавање други луѓе, места, култури,
- поквалитетно образование,
- подобар социјален статус.

Заедничките фактори на притисок и повлекување експлоатирани од страна на трговците со луѓе вклучуваат:

- Невработеност и можности за работа во странство,
- Несреќна домашна ситуација: жртвата може да биде во навредлива ситуација, нивното семејство може да биде во долг или може да има зависник во семејството,
- Роднините и пријателите живеат во земјата на дестинација,
- Вратените мигранти, легални и нелегални, велат дека тие создале подобар живот за нив.

3. Неуспех на системот: и покрај различните национални и меѓународни закони и конвенции за борба против трговијата со деца, бројот на деца со кои се тргува во земјата и преку границите се зголемува секоја година. Неажурност на институциите, полициските службеници, обвинители, судии, неспроведување и доцнење на правото, преземањето на истраги, гонење и осудување, изрекување на поблаги казни и слично.

4. Компетитивност на пазарот и глобализација: Со цел да се преживее во ерата на конкуренцијата, побарувачката за евтина работна сила се зголеми насекаде. Традиционалните економски активности како: агрокултурата и

земјоделството, индустријата со памук, работа со прастари/векови ракотворби...,сериозно се погодени во денешната ера на глобализација поради што децата и семејствата се подложни на трговија со луѓе. Со зголемената побарувачка на сексуалниот туризам е зголемена и побарувачката за млади момчиња и девојчиња, а со тоа и бројот на деца кои се тргувани и експлоатирани физички, ментално и сексуално.

2.2 Појавни облици на трговија со деца

Денес се смета дека трговијата со деца е посебен облик на криминал кој се разликува од другите форми на трговија со луѓе со голем број специфични карактеристики. Овие специфични карактеристики произлегуваат од фактот дека децата, во согласност со нивните карактеристики - ранливоста, зависноста од возрастните и потребата од нега, помош и насоки во процесот на развој, се изложени на повреди во поголем степен. Трговијата со луѓе води кон експлоатација на детето на различни начини:

- a) трговија со деца заради сексуална експлоатација, детска порнографија и педофилија. Употреба, купување или понуда на дете за проституција, за производство на порнографија или за порнографски претстави;
- b) трговија со деца заради експлоатација на детскиот труд. Работа која по својата природа или околностите во кои е извршена, најверојатно ќе му наштети на здравјето, безбедноста или моралот на детето;
- c) трговија со деца со цел питачење;
- d) трговија со деца заради криминални активности. Употреба, купување или нудење на дете за нелегални активности, особено за производството и трговијата со дрога;
- e) трговија со неродени деца или доенчиња заради посвојување;

- f) трговија со деца заради склучување на брак;
- g) трговија со деца со цел учество во вооружени конфликти. Сите форми на ропство или практики слични на ропство, должничко ропство и принудна или задолжителна работа, вклучувајќи присилно или задолжително вработување на деца за употреба во вооружен конфликт;
- h) трговија со деца заради продажба на органи.

Во согласност со нивниот пол и возраст, децата се изложени на различни форми на трговија со луѓе; формите на експлоатација, средствата за принуда и контрола на децата на возраст од 15-17 години се слични на оние што се појавуваат во случај на млади возрасни: девојките обично се користат за проституција и момчиња за работа во услужната индустрија, занаетите и слични активности. Помладите деца се користат и за работа во домаќинството, за питачење и криминални активности, додека бебињата и многу малите деца, без оглед на нивниот пол, се погодни за трговија со посвојувања.

Табела 1. Карактеристики на трговија со деца со цел сексуална експлоатација.

Трговија со деца со цел сексуална експлоатација	
Форми на експлоатација	<ul style="list-style-type: none"> • употреба на деца за проституција • употреба на деца за порнографија • сексуален туризам
Карактеристики на трговијата	<ul style="list-style-type: none"> • трговија спроведена на начин сличен на оној што се користи со возрасни жени • контрола на движење, изолација • насилство од страна на трговецот и клиентот • принуда за употреба на дрога и алкохол.
Ризична група на деца	<ul style="list-style-type: none"> • почесто девојчиња, 15-18г. • Помали деца за педофили • нестабилно семејно опкружување • запоставени деца • претходно сексуално злоупотребувани • деца на улица.
Проблеми на идентификација	<ul style="list-style-type: none"> • Девојчиња кои изгледаат како возрасни жени • Даваат лажни податоци(име/возраст) • децата негираат дека се под контрола поради страв од трговецот, страв од полицијата и искуството на вмешаност во криминални активности.

Многу термини се користат денес за да се назначат различни аспекти и ситуации на сексуална злоупотреба на деца. Потребно е да се направи јасна разлика помеѓу нив и да се воспостават меѓусебни врски меѓу феномените на сексуална злоупотреба на деца, комерцијална сексуална експлоатација, детска порнографија и трговија со деца.

Сексуална злоупотреба на дете претставува вклученост на дете во сексуална активност што тоа целосно не ја разбира и не е во состојба да ја даде својата согласност, дете кое не е развиено доволно и не е во можност да расудува, вклучувајќи ги сексуалните активности кои претставуваат повреда на закон или општествени/морални норми. Сексуалната злоупотреба на дете се извршува преку активност помеѓу дете и некое возрасно лице или друго дете кое заради нејзината возраст или развој има позиција на одговорност, доверба или моќ, а целта на горенаведената активност е да обезбеди задоволство или да ги исполни потребите на друго лице.

Комерцијалната сексуална експлоатација се издвојува како под-форма на сексуална злоупотреба на деца затоа што се фокусира на употреба на деца заради остварување материјална корист и соодветствува на фундаментално кршење на правата на детето во овој поглед.

Детска порнографија е секоја презентација на дете во реална или симулирана експлицитна сексуална активност или секоја презентација на сексуални делови од нивното тело првенствено за сексуални цели.²³

²³ Article 2, par. c. of the Optional Protocol, The Official Gazette of FRY – International treaties, 7/2002.

Табела 2: Карактеристики на трговија со деца со цел експлоатација на детскиот труд.

Трговија со деца со цел експлоатација на детскиот труд	
Форми на експлоатација	<ul style="list-style-type: none"> • работа во индустријата, угостителството, услужната индустрија, земјоделството, работа во домаќинството.
Карактеристики на трговијата	<ul style="list-style-type: none"> • присилна или ропска работа • неплатена или слабо платена работа • изложеност на опасни материи • недостаток на заштита при работа • Контрола на движењето, изолација • казна за да се обезбеди послушност • ризик од сексуална експлоатација
Ризична група на деца	<ul style="list-style-type: none"> • момчиња над 10 години во индустријата, земјоделството, услужната индустрија. • деца без разлика на полот над 10 години и женски адолесценти за домашна работа • деца кои не одат во училиште • многубројни деца во сиромашно семејство • деца - мигранти
Проблеми на идентификација	<ul style="list-style-type: none"> • детски труд во "сивата економија" • детска работа под законската минимална возраст за вработување • работа во изолирана средина • децата даваат лажни информации за нивното име, возраст

	<ul style="list-style-type: none"> • децата негираат дека се под контрола
--	--

Децата на улиците, без разлика дали се жртви на трговија со луѓе или не, се изложени на разни ризици. Во повеќето земји, голем број на деца живеат всушност на улиците, спијат во паркови и премини, мостови. Овие деца заработуваат приходи со продажба на разни добра, обезбедување услуги (на пример, сјајни чевли, миење прозорци за автомобили, играње на музика и слично) и питачење на улиците.

Основни карактеристики на овој феномен се дека децата, честопати припадници на малцинствата и маргинализираните групи, поголемиот дел од времето го поминуваат на улиците, каде се изложени на висок ризик од труд и сексуална експлоатација и ризик од трговија со луѓе заради извршување на слични криминални активности.

Табела 3. Карактеристики на трговија со деца со цел питачење

Трговија со деца со цел питачење	
Форми на експлоатација	<ul style="list-style-type: none"> • просат или прават слични активности со кои предизвикуваат милост, симпатија, (миење автомобил, играње/свирење музика, продажба на паломии на улица и кафичи).
Карактеристики на трговијата	<ul style="list-style-type: none"> • просат на прометни булевари/улицы, најчесто во друштво од врстници или со еден возрасен. • Со закана обезбедуваат послушност • Ризик од сексуална експлоатација
Ризична група на деца	<ul style="list-style-type: none"> • Деца од двата пола(машки/женски), од

	<p>новороденче до адолесцент. (8-14г)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Деца кои изостануваат од училиште, односно воопшто не посетуваат училиште • нестабилно семејно опкружување • запоставени деца • деца од социјално маргинализирани групи • деца на улица.
Проблеми на идентификација	<ul style="list-style-type: none"> • разлика помеѓу трговијата со луѓе и состојба кога едно дете е ангажирано да проси/питачи

Трговијата со луѓе со питање е специфична форма на експлоатација и трговија со луѓе. Голем број на деца се регрутирани специјално за да заработат пари за други со питање.

Децата најчесто се експлоатираат од страна на возрасни лица од иста националност кои ги принудуваат да работат по цел ден во плоштади, железнички станици и други фреквентни локации во големи урбани центри. Питачење или вршење на други едноставни работи цел да се предизвика сочувство на минувачите, како што се прозорците за перење автомобил, се вообичаените активности преку кои детето треба да ги обезбеди "приход", обично однапред утврдени, за "шеф", кој ја контролира групата деца.

Табела 4. Карактеристики на трговија со деца за извршување на криминални активности

Трговија со деца со цел извршување криминални активности	
Форми на експлоатација	<ul style="list-style-type: none"> • провала во станови/куќи, ситни кражби, дрски кражби, продажба на наркотици
Карактеристики на трговијата	<ul style="list-style-type: none"> • работат во организирана криминална група • прават размена на децата меѓу групите • контрола на движење, изолација • употребуваат закана за да обезбедат послушност • ризик од сексуална експлоатација
Ризична група на деца	<ul style="list-style-type: none"> • почесто машки деца, од 10-14г. • Деца кои изостануваат од училиште, односно воопшто не посетуваат училиште • нестабилно семејно опкружување • запоставени деца • деца од социјално маргинализирани групи • деца на улица • Деца кои не се заведени во книга на родени.
Проблеми на идентификација	<ul style="list-style-type: none"> • Децата даваат лажни информации за датумот на раѓање или даваат лажно име • Негираат дека се контролирани и присилени од друго лице.

Трговијата со луѓе заради извршување на криминални активности опфаќа ситуации кога децата се вклучуваат во разни криминални активности и заработуваат пари за возрасни кои ги контролираат и им наложуваат да прават џебни кражби, да провалат во станови, да прошверцуваат или продаваат

наркотици и да извршуваат слични криминални активности. Децата се регрутирани да извршуваат кривични активности од страна на возрасни, со цел да го намалат ризикот од кривична пријава.

Табела 5. Карактеристики на трговија со деца со цел склучување на брак

Трговија со деца со цел склучување на брак	
Форми на експлоатација	<ul style="list-style-type: none"> • нема
Карактеристики на трговијата	<ul style="list-style-type: none"> • принуда/изнуда за брак • Третман на детето како предмет ("продажба") • Користење на обичаи/религија за привлекување во сексуална трговија
Ризична група на деца	<ul style="list-style-type: none"> • Адолесцентни девојчиња • Девојчиња од културни групи со традиција на договорени бракови
Проблеми на идентификација	<ul style="list-style-type: none"> • останува во кругот на семејството и во приватноста • религиозни и културни практики на малцинските групи • нерегистрирани бракови- без законска процедура • тешко утврдување на волјата на детето за склучување на бракот

Чувството на лојалност кон родителите или принуда може да биде пречка за една млада личност кога станува збор да се согласи на брак слободно, додека материјалната корист може да ги натера родителите и другите посредници да постапуваат спротивно на интересите и желбите на една млада личност. Семејството на детето честопати е директно вклучено во стекнување материјална корист, но бидејќи „аранжманот“ останува во приватната сфера, тешко е да се утврдат јасни критериуми за тоа дали обичаите имаат симболично значење за почитување на традицијата.

Табела 6. Карактеристики на трговија со деца заради посвојување

Трговија со деца со цел посвојување	
Форми на експлоатација	<ul style="list-style-type: none"> • нема
Карактеристики на трговијата	<ul style="list-style-type: none"> • принуда или измама извршена врз мајката / родителите заради посвојување на детето • родителите го даваат своето дете на посредници или посвоители во замена за пари • употреба на детето како предмет (продажба) • фалсификување документи за раѓањето, смрт, посвојување на деца
Ризична група на деца	<ul style="list-style-type: none"> • новороденчиња и многу мали деца од двата пола • деца родени надвор од брак • деца родени во тешки или стигматизирани околности
Проблеми на идентификација	<ul style="list-style-type: none"> • детето вообичаено никогаш не дознава дали е посвоено • договор помеѓу биолошките родители и посвоителите

Трговијата со луѓе заради посвојување е карактеристична форма на трговија со деца: обично се новороденчиња и многу мали деца кои стануваат членови на други семејства во замена за пари преку посредници или преку директна размена. Процесите на стареење на населението и депопулацијата во развиените земји, на некој начин, создадоа „побарувачка“ за деца, што овозможи профитабилен бизнис на трговија со деца и комерцијализација на посвојување.

2.3 Преваленција на трговија со деца

2.3.1 Распространетост на трговијата со деца во Европа и светот

Не постои земја имуна на трговија со луѓе. Земјите во Западна и Јужна Европа откриле жртви од 137 различни државјанства. Богатите области како Западна и Јужна Европа, Северна Америка и Блискиот исток детектирале жртви од голем број земји низ целиот свет. Најголемиот проблем во борбата против оваа појава е темната бројка. Бројката на жртвите од трговијата со луѓе е далеку поголема и позагрижувачка од онаа што ја следиме во статистиката. Според меѓународните експертизи, на светско ниво, годишно од 600.000 до 800.000 лица, главно жени и деца, стануваат жртви на синцирот на трговија со луѓе.²⁴ Според последниот извештај на МОТ²⁵ (Меѓународна организација на трудот) се проценува дека 20,9 милиони мажи, жени и деца се тргуваат со цел нивно искористување за целите на комерцијалниот секс или принудна работа во целиот свет денес и се наоѓаат во состојба која што не можат да ја напуштат, биле принудени или измамани, односно во секој даден момент во времето, околу три од секои 1.000 лица во светот страдаат во принудна работа. Жртви се тргувани во и преку меѓународните граници.

Иако повеќето форми на модерно ропство се нелегални во целиот свет, постојните статистики сугерира дека законите ретко се користат и спроведуваат. Според извештајот Трговија со луѓе 2013 на Стејт департмент на САД²⁶ се истакнува дека додека 46.570 жртви на трговија со луѓе биле официјално идентификувани во 2012 година, имало само 7.705 обвиненија, а 4750 обвинети на глобално ниво.

²⁴ подетално: Press Onlie, <http://lobi.com.mk/?ItemID=931302A36DE1E148BD1A1054550D0C05>;

²⁵ "ILO Global Estimate of Forced Labour: Results and Methodology", (2012), International Labour Organisation, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-ed_norm/-declaration/documents/publication/wcms_181953.pdf

²⁶ Трговија со луѓе Извештај Јуни 2013 Стејт Департментот на САД : стр. 46 : <http://www.state.gov/documents/organization/210737.Pdf>

Трговијата со деца со цел сексуална експлоатација долго време била резервирана за областа во Југоисточна Азија: Тајланд, Сингапур и Индонезија, каде што девојките биле продавани како бебиња, а потоа се користеле за сексуална експлоатација. Меѓутоа, во последните неколку години, фокусот на трговијата со деца се менува кон земјите од Источна Европа, имено, земјите од Источна Европа станаа главни "извозници" на деца на земјите од Западна Европа, особено во Италија, Грција, Кипар итн.

Во последните неколку години, најголем "извозник" на деца кои се жртви на трговија со луѓе се чини дека е Албанија.²⁷ Кога станува збор за трговијата со деца, областа на Балканот често се појавува како транзитна област, иако, поради споменатите промени што во последно време се случува во оваа област (војна и милитаризација на регионот), некои од земјите исто така се појавуваат како земји на дестинација. Земјите од поранешна Југославија, секоја со свои специфични карактеристики, се појавија на сцената како транзитни земји, но исто така и како земји на потекло и дестинација кога станува збор за трговијата со луѓе, особено кај жените и децата заради сексуална експлоатација. Воената и постконфликтната ситуација, заедно со приливот на голем број набљудувачи и претставници на меѓународната заедница и војници на мировниот кор во регионот на Босна и Херцеговина и Косово, исто така, се сметаат како фактори кои ја зголемија побарувачката за услугите на сексуалната "индустрија" и организирана трговија со луѓе на Балканот.

Бидејќи организираните напори на владите и организациите кои се занимаваат со утврдување на случаи на трговија со луѓе, гонење на сторителите и обезбедување на помош и поддршка на жртвите на трговија со луѓе се главно фокусирани на сексуална експлоатација на жени, истражувачки проекти кои се занимаваат со деца посебно се многу ретки. Сепак, проценките укажуваат дека помеѓу 10% и 30% од малолетни лица, главно девојчиња, се вклучени во трговијата со луѓе заради сексуална експлоатација во Европа, додека достапните податоци за идентификуваните жртви укажуваат дека 30% се деца, и дека речиси

²⁷ Lesko, V., Avdulaj, E. (2002) "The girls and the Trafficking" — Research on the trafficking in people for the year 2002, p. 7.

половина од идентификуваните жртви биле на возраст под 18 години во моментот на регрутирање.

Извештаите кои се однесуваат на состојбата со трговијата со луѓе во Југоисточна Европа велат дека меѓу идентификуваните жртви помеѓу 10 и 15 отсто се адолесценти под 18 години кои биле подложени на трговија со луѓе заради проституција, додека девојчињата и момчињата на возраст од 13 години за трговија со луѓе заради принудна работа, особено од Албанија до Грција и Италија, а од Молдавија и Романија до земјите од Западна Европа и Русија.

Проценките на меѓународните организации за преваленцата на принудна работа и трговија со деца се застрашувачки. Меѓународната организација на трудот (МОТ или ILO) проценува дека:

- 246 милиони од вработените деца се на возраст меѓу 5 и 17 години;
- 179 милиони деца ги работат најтешките работни позиции;
- 111 милиони деца помлади од 15 години работат на опасни работни места;
- 8.4 милиони деца се вклучени во трговијата со деца и затоа се принудени да вршат различни форми на труд, да учествуваат во воени конфликти или да бидат присилени на проституција, порнографија и други незаконски активности;
- околу 30.000 деца војници се вклучени во повеќе од 30 конфликтни области ширум светот. Некои се дури и помлади од 10 години. Момчињата најчесто се директно ангажирани во вооружени конфликти, а девојките се принудени да проституираат или да станат "војнички сопруги".²⁸

Според проценките на Меѓународната организација за миграции, околу 12% од вкупниот број жртви на трговија со луѓе се деца.²⁹

Ажурирање: Во 2012 година, Канцеларијата на Обединетите нации за дрога и криминал известува дека процентот на деца-жртви се зголемил во период од 3 години од 20 на 27 проценти. Од секои три деца жртви, две се девојки и едно е

²⁸ http://www.antislavery.org/homepage/antislavery/child_labour.htm*how.

²⁹ IOM Kosovo (2002) Return and Reintegration Project, Situation Report — February 2000— December 2002.

момче. Родови и возрасни профили на жртви откриени на глобално ниво: 59% жени - 14% мажи - 17% девојчиња и 10% се момчиња.

Децата претставуваат 28 проценти од вкупниот број жртви на трговија со луѓе (20 проценти девојки и 8 проценти момчиња).³⁰

На глобално ниво, се проценува дека 4.3 милиони деца принудно работат и голем број од нив стануваат жртви на трговијата со луѓе.³¹

Мигрантите, бегалците и внатрешно раселените деца се особено изложени на ризик од трговија со луѓе. Од 2016, 28 милиони деца биле присилно раселени, и уште 20 милиони деца-мигранти живеат надвор нивната земја на раѓање.³²

Секоја година од 600.000 до 800.000 жени, деца и мажи купуваат и продаваат преку меѓународни граници и се експлоатираат за принудна работа или комерцијален секс (U.S. Government)

Се проценува дека 76 проценти од трансакциите за секс со малолетни девојки започнуваат на интернет.

2 милиони деца се подложени на проституција во светската трговска сексуална трговија (УНИЦЕФ).

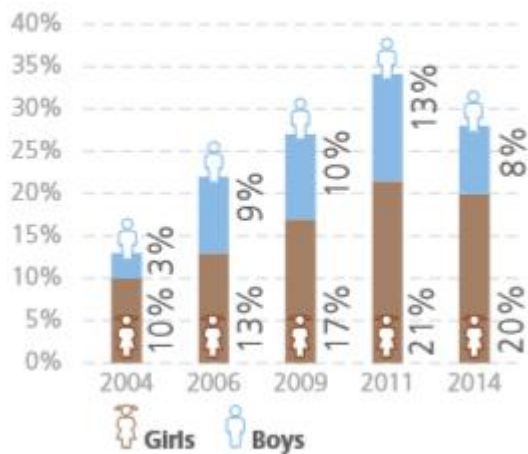
Од 2012 година има 20,9 милиони жртви на трговија со луѓе во светот.

³⁰ by reporting countries between 2012 and 2014, UNODC (2016) Global Report on Trafficking in Persons, p. 25-26.

³¹ ILO (2017) Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage, p. 18.

³² UNICEF (2016) Uprooted, p. 3.

■ Share of children among detected victims of trafficking in persons, by gender, selected years

Source: UNODC elaboration of national data.

Табела 7 : Деца, детектирани како жртви на трговијата со луѓе, според пол, во изминатите години.³³

³³ UNODC, Global Report on Trafficking in Persons 2016 (United Nations publication, Sales No. E.16.IV.6).

2.3.2 Распространетост на трговијата со деца во Република Македонија

Поголемиот дел од децата вклучени во детскиот труд во Македонија се вклучени во улични работи како што се питачењето/просењето, миене на возила, ветробрански стакла, продажбата на цигари и други мали предмети на отворени пазари, на улиците и во баровите и рестораните.³⁴ Некои деца се ангажираат во питачат/просат да им помогнат на нивните сиромашни семејства, додека други се принудени да го прават тоа сами, со своите врсници или во придружба на нивните родители или членови на нивните семејства. Најголем дел од жртвите на трговија со деца во Македонија се девојчиња, на возраст од 14 до 17 години, за кои се најчесто се тргува поради комерцијална сексуална експлоатација и принудна работа во ресторани, барови и ноќни клубови, главно во близина на градовите Тетово и Гостивар.³⁵ Девојчињата во Источна и Централна Македонија се идентификувани како особено висок ризик за трговија со луѓе.³⁶

Во Република Македонија, мнозинството деца вклучени во работата на улиците, вклучувајќи го питачењето/просењето, најчесто се од ромска етничка припадност. Девојките, особено од ромска националност, најчесто се тргуваат за присилни бракови и истите се сексуално експлоатирани или искористени за домашна работа. Статистичките податоци објавени од страна на УНИЦЕФ во 2013 година покажуваат дека 14 % од децата од ромска националност не посетуваат основно училиште, а 62% од адолесцентите роми не посетуваат средно училиште.³⁷ Една од причините за оваа појава е и проблемот со документи, на недостаток на лични карти кои се потребни за пристап до образование и други социјални услуги. Непосетувањето на училиштата ја

³⁴ U.S. Embassy- Skopje. reporting, January 15, 2015.

³⁵ Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings. Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by “the former Yugoslav Republic of Macedonia”. Strasbourg, Council of Europe; June 17, 2014. <http://www.refworld.org/pdfid/54b690ada.pdf>.

³⁶ U.S. Embassy- Skopje. reporting, February 18, 2014.

³⁷ UNICEF. Building Equity for Children. New York; 2013. http://issuu.com/unicefmk/docs/situationofchildrenpresentation_22o?e=9661684/5338457

зголемува ранливоста на децата за вклучување во најлошите форми на детски труд.

Сепак, зголеменото владино финансирање на програмите за елиминирање на бариерите за образование создаде позитивни резултати во подигањето стапки на посетување на училиште кај ромски деца.³⁸

Во Табелите што следат дадени се клучните индикатори за работата и образованието на децата во Македонија и преглед на работата на децата според сектор и активност.

Табела 8. Статистика за детска работа и образование за 2013 година

деца	години	проценти
Работа (% и население)	5-14	9.9 (30,052)
Присуство во училиште (%)	5-14	84.7
Комбинирање на работа и училиште (%)	7-14	11.5
Примарна стапка на завршување (%)		94.0

Извор: <https://www.dol.gov/ilab/reports/child-labor/findings/2013TDA/macedonia.pdf>

³⁸ U.S. Department of State. "Macedonia," in Country Reports on Human Rights Practices- 2013. Washington, DC; 2014; <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/#wrapper>

Врз основа на преглед на достапни информации, Табелата 9 дава преглед на работата на децата според сектор и активност за 2013 година.

Сектор / индустрија	Активност
Агрокултура	Земјоделство, непознати активности. *
Услуги	Просење/питачење. Продажба на мали предмети на отворени пазари, барови и ресторани, како и на улиците. Чистење на ветробранско стакло на возилото.*
Најлоши форми на детскиот труд	Домашна работа како резултат на трговија со луѓе.* Комерцијалната сексуална експлоатација понекогаш како резултат на трговијата со луѓе. Принудно питачење/просење.

* Доказите за оваа активност се ограничени и / или степенот на проблемот е непознат.

Извор: <https://www.dol.gov/ilab/reports/child-labor/findings/2013TDA/macedonia.pdf>

Табела 10. Статистика за детска работа и образование за 2014 година

деца	години	проценти
Работа (% и население)	5-14	18.3 (44,161)
Присуство во училиште (%)	5-14	86.8
Комбинирање на работа и училиште (%)	7-14	19.5
Примарна стапка на завршување (%)		74.5

Извор: <https://www.dol.gov/sites/default/files/documents/ilab/reports/childlabor/findings/2014TDA/macedonia.pdf>

Врз основа на преглед на достапни информации, Табелата 11 дава преглед на работата на децата според сектор и активност за 2014 година.

Сектор / индустрија	Активност
Агрокултура	Земјоделство, непознати активности. *
Услуги	Улична работа, вклучувајќи продажба на мали предмети, чистење на ветробранско стакло, * и питачење/просење.
Најлоши форми на детскиот труд	Комерцијална сексуална експлоатација како резултат на трговијата со луѓе. Принудно питачење/просење.

* Доказите за оваа активност се ограничени и / или степенот на проблемот е непознат.

Извор: <https://www.dol.gov/sites/default/files/documents/ilab/reports/childlabor/findings/2014TDA/macedonia.pdf>

Табела 12. Статистика за детска работа и образование за 2015 година

деца	години	проценти
Работа (% и население)	5-14	18.3 (44,161)
Присуство во училиште (%)	5-14	86.8
Комбинирање на работа и училиште (%)	7-14	19.5

Примарна стапка на завршување (%)		89.9
-----------------------------------	--	------

Извор: <https://www.dol.gov/sites/default/files/images/ilab/child-labor/Macedonia.pdf>

Врз основа на преглед на достапни информации, Табелата 13 дава преглед на работата на децата според сектор и активност за 2015 година.

Сектор / индустрија	Активност
Агрокултура	Земјоделе*, вклучувајќи грозје, * лубеница, * праски, * пиперки, * краставици, * домати * и кајсии *
Услуги	Улична работа, вклучувајќи продажба на мали предмети, *чистење на возила, ветробрански стакла, * продажба на отпадоци извадени од ѓубрето, и питачење/просење.
Најлоши форми на детскиот труд	Комерцијална сексуална експлоатација како резултат на трговијата со луѓе. Принудно питачење/просење. Домашна работа како резултат на трговијата со луѓе. Принудна работа како келнерки и танчери во ресторани, * барови, * и ноќни клубови *

* Доказите за оваа активност се ограничени и / или степенот на проблемот е непознат.

Извор: <https://www.dol.gov/sites/default/files/images/ilab/child-labor/Macedonia.pdf>

Табела 14. Статистика за детска работа и образование за 2016 година

деца	години	проценти
Работа (% и население)	5-14	18.3 (44,161)
Присуство во училиште (%)	5-14	86.8
Комбинирање на работа и училиште (%)	7-14	19.5
Примарна стапка на завршување (%)		88.3

Извор: <https://www.dol.gov/sites/default/files/documents/ilab/Macedonia2016Report.pdf>

Врз основа на преглед на достапни информации, Табелата 15 дава преглед на работата на децата според сектор и активност за 2016 година.

Сектор / индустрија	Активност
Услуги	Улична работа, вклучувајќи продажба на мали предмети, *чистење на возила, ветробрански стакла, * продажба на отпадоци извадени од ѓубрето, и питачење/просење.
Најлоши форми на детскиот труд	Комерцијална сексуална експлоатација како резултат на трговијата со луѓе. Принудно питачење/просење. Домашна работа како резултат на трговијата со луѓе. Принудна работа како келнерки и танчери во ресторани, * барови, * и ноќни клубови *

* Доказите за оваа активност се ограничени и / или степенот на проблемот е непознат.

Извор: <https://www.dol.gov/sites/default/files/documents/ilab/Macedonia2016Report.pdf>

Табела 16. Статистика за детска работа и образование за 2017 година

деца	години	проценти
Работа (% и население)	5-14	18.3 (44,161)
Присуство во училиште (%)	5-14	86.8
Комбинирање на работа и училиште (%)	7-14	19.5
Примарна стапка на завршување (%)		91.3

Извор: <https://www.dol.gov/agencies/ilab/explore-our-resources/reports/child-labor/northmacedonia>

Врз основа на преглед на достапни информации, Табелата 17 дава преглед на работата на децата според сектор и активност за 2017 година.

Сектор / индустрија	Активност
Агрокултура	Земјоделство, непознати активности. *
Услуги	Улична работа, вклучувајќи продажба на мали предмети, *чистење на возила, ветробрански стакла, * продажба на отпадоци извадени од ѓубрето, и питачење/просење.

Најлоши форми на детскиот труд	Комерцијална сексуална експлоатација како резултат на трговијата со луѓе. Принудно питачење/просење. Домашна работа како резултат на трговијата со луѓе. Принудна работа како келнерки и танчери во ресторани, * барови, * и ноќни клубови *
--------------------------------	---

* Доказите за оваа активност се ограничени и / или степенот на проблемот е непознат.

Извор: <https://www.dol.gov/agencies/ilab/explore-our-resources/reports/child-labor/north-macedonia>

Од евидентираните деца жртви на трговија во Република Македонија, најголемиот број се државјани на Република Македонија, а помал број се странски државјани.. Од добиените податоци на центрите може да се констатира дека деца жртви на трговија со луѓе се евидентирани во неколку центри и тоа: во Скопје најголемиот број, Гостивар, Охрид, Велес, Кичево, Прилеп, Тетово, Битола, Гевгелија, Дебар, Кавадарци, Крива Паланка и Пробиштип.³⁹

Податоци за бројот на евидентирани деца - жртви на трговија со луѓе

Центри за социјална работа	пол		Возраст		Државјани на Р.М		странци		Жртви во Р.М		Жртви надвор од Р.М		Вкупно	
	м	ж	м	ж	м	ж	м	ж	м	ж	м	ж	м	ж
Гевгелија	0	1		17	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1
Велес	0	3		14-15	0	3	0	0	0	3	0	0	0	3
Прилеп	0	2		14-17	0	2	0	0	0	2	0	0	0	2

³⁹ <http://ombudsman.mk/upload/documents/Informacija-tortura-2010-mk.pdf>

Кичево	0	3		15- 16	0	3	0	0	0	3	0	0	0	3
Крива Паланка	0	1		15	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1
Битола	0	1			0	1	0	0	0	1	0	0	0	1
Кавадарци	0	1		16	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1
Гостивар	0	15 *		15- 18	0	15	0	0	0	14	0	1	0	15
Дебар	0	1		15	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1
Охрид	1	3	14	14	1	3	0	0	1	3	0	0	1	3
Скопје	1	24	7- 18	7- 18	0	13	0	12	1	21	0	3	1	24
Тетово	0	2		14- 16	0	1	0	1	0	1	0	1	0	2
Пробиштип	0	1		До 18	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1
МВР	0	7		14- 18	0	6	0	1	0	3	0	4	0	7
Кочани	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Струмица	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Демир Хисар	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Куманово	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Баландово	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Берово	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Радовиш	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Струга	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Св. Николе	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крушево	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ресен	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Неготино	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кратово	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Штип	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Делчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
ВКУПНО	2	65			1	51	0	14	2	55	0	10	2	65

* Центарот за социјална работа во Гостивар доставил податоци кај Народниот Правобранител за повеќе години, а кај другите центри не е прецизиран периодот.

Извор: <http://ombudsman.mk/upload/documents/Informacija-tortura-2010-mk.pdf>

Од добиените податоци констатирано е дека има и деца што се по потекло од Македонија, а кои се пријавени како жртви на трговија надвор од Македонија, меѓутоа тој број е многу помал. Така, според податоците на Министерството за внатрешни работи 4 деца од Македонија биле евидентирани како жртви на трговија со луѓе надвор од Република Македонија (не е наведено во која земја се вршела трговијата). Од страна на центрите за социјална работа се евидентирани само 6 женски деца што биле жртви на трговија надвор од Македонија и тоа во: Скопје 3, Кавадарци 1, Гостивар 1 и во Тетово 1.⁴⁰

Според податоците на „Отворена порта“⁴¹ во периодот од месец јули 2005 година (кога прифатилиштето започнало да работи) до месец мај 2010 во прифатилиштето биле сместени вкупно 65 лица од кои 34 деца. Сите жртви се по потекло од Македонија и се работи за сексуална експлоатација.⁴²

По инкриминирање на трговијата со луѓе и криумчарењето мигранти со измените на Кривичниот Законик во 2002 и 2004 година, значајни плански мерки се преземени за откривање и на овој вид дела, што резултираше со нивна поголема застапеност во вкупниот број на дела од оваа област.

⁴⁰ <http://ombudsman.mk/upload/documents/Informacija-tortura-2010-mk.pdf>

⁴¹ Истата е формирана во септември 2000-та година и оттогаш па наваму се занимава со превенција и психо - социјална поддршка на потенцијалните жртви и жртвите на трговија со жени. Оваа организација како своја целна група за заштита ги има жените и истата се бори за женските права, да превенира, да ги заштити и подржи жените жртви на насилство и трговија со луѓе. Сепак, во активностите кои ги првзема како субјекти на заштита неминовно се и малолетните лица, особено малолетните девојки. Лобирање, превенција, едукација и социјална поддршка на жртви на трговија со луѓе се главните активности насочени кон жените и децата кои станале жртви на трговијата или кои, со оглед на карактеристиките се загрозувани групи.

⁴² <http://ombudsman.mk/upload/documents/Informacija-tortura-2010-mk.pdf>

Податоци за покараактеристични кривични дела од областа на организираниот криминал во периодот 2001-2010 година според Министерството за внатрешни работи на Република Македонија.

	2001		2002		2003		2004		2005	
	РЕГ. КР. Д.	ПР. КР. Д.	РЕГ. КР. Д.	ПР. КР. Д.	РЕГ. КР. Д.	ПР. КР. Д.	РЕГ. КР. Д.	ПР. КР. Д.	РЕГ. КР. Д.	ПР. КР. Д.
ЗЛОСТОРНИЧКО ЗДРУЖУВАЊЕ ЧЛ.394	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ ЧЛ.418-А	-	-	18	33	42	78	19	42	12	40
КРИУМЧАРЕЊЕ МИГРАНТИ ЧЛ.418-Б	-	-	-	-	-	-	21	28	35	61
организирање на група за вршење на делата трговија со луѓе и криумчарење мигранти чл.418 в	-	-	-	-	-	-	3	4	2	23
ТРГОВИЈА СО МАЛОЛЕТНО ЛИЦЕ ЧЛ.418-Г	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Извор: <https://mvr.gov.mk/analiza/kriminal/18>

	2006		2007		2008		2009		2010	
	РЕГ. КР. Д.	ПР. КР. Д.	РЕГ. КР. Д.	ПР. КР. Д.	РЕГ. КР. Д.	ПР. КР. Д.	РЕГ. КР. Д.	ПР. КР. Д.	РЕГ. КР. Д.	ПР. КР. Д.
ЗЛОСТОРНИЧКО ЗДРУЖУВАЊЕ ЧЛ.394	-	-	-	-	10	76	10	96	10	97
ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ ЧЛ.418-А	3	4	3	4	1	4	1	1	-	-
КРИУМЧАРЕЊЕ МИГРАНТИ ЧЛ.418-Б	23	54	32	64	36	96	26	53	27	58
организирање на група за вршење на делата трговија со луѓе и криумчарење мигранти чл.418 в	3	21	6	27	11	64	5	17	6	31
ТРГОВИЈА СО МАЛОЛЕТНО ЛИЦЕ ЧЛ.418-Г	-	-	-	-	9	21	7	15	3	10

Извор: <https://mvr.gov.mk/analiza/kriminal/18>

3. МЕЃУНАРОДНА ЗАКОНСКА ЛЕГИСЛАТИВА И СТАНДАРДИ

3.1 Меѓународните правни инструменти во борбата против трговијата со луѓе

Темелите за сузбивање и превенција на трговијата со луѓе се поставени со конференциите во Париз од 1899 год. И 1902 год. за да во 1904 год. земјите членки на Друштвото на Народите да биде случен Меѓународен договор за сузбивање на трговијата со „бело робје“. ⁴³ Подоцна во мај 1910 год. исто така во Париз е донесена Меѓународната конвенција за сузбивање на трговијата со „бело робје“. ⁴⁴ Во 1921 год. во Женева е донесена Меѓународна конвенција за сузбивање на трговија со жени и деца. ⁴⁵ Во 1926 со донесувањето на Конвенцијата за забрана на ропство се признаваат модерните форми на ропство, вклучувајќи го тргувањето со луѓе заради сексуална експлоатација, а подоцна е донесена Меѓународната конвенција за сузбивање на трговијата со жени во полна возраст. ⁴⁶ Во 1947 год. е донесен Протоколот за дополнување на Конвенцијата за сузбивање на трговија со жени и деца и Конвенцијата за сузбивање на трговија со жени во полна возраст, со која функциите и овластувањата се префрлаат во рацете на Обединетите Нации. ⁴⁷

Од особена важност се и Конвенцијата за сузбивање на трговија со луѓе и експлоатација и проституција и други ⁴⁸, Конвенцијата за елиминација на сите

⁴³ International Agreement for the Suppression of the White Slave Traffic, <https://www1.umn.edu/humanrts/instree/whiteslavetraffic1904/html>.

⁴⁴ Katarina Leppanen „International reorganization and traffic in women“. Venues of vulnerability and resistance, 2006, стр. 114.

⁴⁵ International Convention for the suppression of the traffic of women and children. Стапила на сила на 15 јуни 1922 год.

⁴⁶ International Convention for the suppression of the traffic in women in full age. <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/women-traffic.html>.

⁴⁷ Елена Иванова „Сузбивање на трговијата со луѓе со посебен осврт врз трговија со малолетни лица“, Универзитет Кирил и Методиј – Скопје, Јануари, 2011, стр.18.

⁴⁸ Convention for the suppression of the traffic in persons and the exploitation of the Prostitution of others. <http://www2.ohchr.org/english/law/pdf/trafficpersons.pdf>.

форми на дискриминација на жените⁴⁹, Конвенцијата за укинување на присилна работа⁵⁰, Дополнителната Конвенција за укинување на ропството, трговијата со робови, како и институции и практики слични на ропството⁵¹, Конвенцијата против транснационалниот криминал и нејзините три дополнителни протоколи, Протоколот за превенција, спречување и казнување на трговија со луѓе, особено со жени и деца⁵² и други многубројни препораки, резолуции, рамковни одлуки, акциони планови и тн. донесени во рамките на Европската Унија и Советот на Европа како што се: Резолуцијата за експлоатација на проститутки и трговија со луѓе, Резолуцијата за трговија со жени од 1993 год., Рамковната одлука за трговија со жени особени заради сексуална експлоатација, Анкциониот план за спречување трговија со луѓе и сексуална експлоатација на деца од 1997 год., Препораката 1325 за трговија со жени и присилна проституција во државите членки на Советот на Европа. Од особена важност во рамките на Европската Унија е донесувањето на Конвенцијата на Советот на Европа против трговијата со луѓе.⁵³

⁴⁹ Convention on the Elimination of all forms of Discriminations against women (CEDAW), <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>.

⁵⁰ Convention concerning the abolition of forced labour International labour organization convention. <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/n0ilo29.htm>.

⁵¹ Supplementary Convention on the abolition of slavery, the slave trade, and the institutions and practices similar to slavery. <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/pages/supplementaryconventionabolitionofslavery.aspx>.

⁵² Protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons, especially women and children. Протоколот од Палермо. http://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organized-crime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINSTTRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERETO.pdf.

⁵³ Convention on Action against Trafficking in human beings. <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/197.htm>.

3.2 Меѓународни правни инструменти и стандарди за заштита на децата-жртви на трговијата со деца

Кога се говори за заштита на децата-жртви на трговија со луѓе, треба да се напомене дека не така одамна децата во меѓународното право се препознати како чувствителна и специфична категорија за чија заштита не се доволни вообичаените механизми кои се користат во борбата против трговијата со луѓе. Приоритетот на почитување на човековите права и правата на детето денес е широко прифатен како основен принцип на одговор на феноменот трговија со луѓе. Бидејќи правата на детето се неразделни и меѓусебно поврзани економски, културни, граѓански, политички и социјални права, секој организиран одговор против трговијата со деца треба да се фокусира на благосостојбата на детето во согласност со принципите на недискриминација, почитувањето на најдобри интереси на детето, право на живот, опстанок, развој и учество.

Мерките што државите ги преземаат против трговијата со луѓе не треба да влијаат врз правата и достоинството на детето жртва, но треба да го заштитат детето од понатамошна експлоатација и повреди преку обезбедување соодветна здравствена, социјална и психолошка грижа и помош. Перспективата на правата на детето претпоставува посебни мерки за заштита на детето жртва на трговија со луѓе, фокусирано на спречување на околностите кои може да го пренесат детето од еден контекст на злоупотреба на друг. Ова претпоставува развивање и спроведување на соодветни мерки за успешна реинтеграција на детето во заедницата на потекло или нова заедница.

Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал и Протоколот за спречување, елиминирање и казнување на трговијата со луѓе, особено со жени и деца, се од особена важност во борбата против трговијата со деца во сферата на општите документи донесени под покровителство на ООН. Во областа на документите на ООН и специјализираните агенции кои се занимаваат исклучиво со децата најважни се: Конвенцијата за правата на детето; Факултативниот протокол со Конвенцијата

за правата на детето, продажбата на деца, детска проституција и детска порнографија; и Конвенцијата (Меѓународната организација на трудот) 182 за најтешките форми на детски труд.

Сите донесени меѓународни договори имаат иста цел:

- спречување и борба против трговијата со луѓе, со посебно внимание посветено на жените и децата;
- заштита и помош на жртвите на трговија со луѓе, со целосно почитување на нивните човекови права;
- да се подобри соработката меѓу државите потписнички со цел да се постигнат овие цели, што е неопходно, бидејќи станува збор за работа што припаѓа на доменот на организираниот криминал.

Покрај обврзувачките документи на меѓународниот план, исто така, се донесуваат документи, кои исто така ги штитат правата на детето, но не се обврзувачки. Тие обично се класифицираат како "меки закони" (soft laws), бидејќи државите прифаќаат необврзувачки правила кои одразуваат одредени правни перцепции врз основа на кои се дејствува во насока на јакнење на заштитата на детските права. Пример за таков документ, донесен од UNICEF: Насоки за заштита на правата на децата-жртви на трговија со деца во Југоисточна Европа.

3.2.1 Конвенција за правата на детето

Бидејќи трговијата со деца претставува голема повреда на правата на детето, основниот документ за воспоставување насоки во оваа област е Конвенцијата на ОН за правата на детето. Конвенцијата за правата на детето е најавторитативен меѓународен договор во областа на детските права. Таа е усвоена од страна на Генералното собрание на ОН на 20 ноември 1989 година. На усвојувањето на оваа Конвенција и претходеа две декларации за правата на детето, една од 1924 година, а друга од 1959 година. И двете се значајни затоа што ги поставуваат основните принципи на кои се развива идејата за правата на децата, но немале обврзувачки карактер за земјите потписнички. Следувале притисоци, лобирање и напори на меѓународен план да се усвои документ кој ќе има сила на обврзувачки меѓународен договор. Како резултат на тоа, Конвенцијата за правата на детето е усвоена и обезбедена со прецизен каталог на права. Донесен е документ со кој се укажува на специјалноста на детето.

Конвенцијата е универзално прифатена и ја покажува зрелата свест на човештвото во врска со постоењето на правата на детето и потребата за нивно промовирање и заштита. Конвенцијата го дефинира детето како секое човечко суштество кое не е на возраст од осумнаесет години. Се гарантираат следните права на детето: право на родителска грижа, на име и државјанство, на зачувување на идентитетот, на слобода на изразување, на информирање, здравствена и социјална заштита, образование итн. Сите права се подеднакво важни и неделиви, меѓутоа, четири права се качени на ниво на основни принципи:

- Право на живот, опстанок и развој (чл.6)
- Најдобри интереси за детето (чл. 3)
- Право на недискриминација (чл. 2)
- Право на партиципација (чл. 12)

Основните принципи се "филтер" за секоја конкретна ситуација во која детето се наоѓа или за секоја конкретна одлука што е донесена. Имено, се смета дека ако некое од гореспоменатите принципи на Конвенцијата не се почитува во

конкретна ситуација, се претпоставува дека не се почитуваат сите други загарантирани права на детето.

Покрај гореспоменатите права загарантирани со Конвенцијата, постојат и група на права со исклучително протективен, заштитнички карактер. Или како што Комитетот за правата на детето⁵⁴ ги дефинира - правата на детето во посебни ситуации. Ова ги вклучува правата на детето на заштита од лошо постапување и занемарување, злоупотреба на дроги, сексуални, економски и други форми на експлоатација, заштита на децата во вооружени конфликти.

Правото на детето на заштита од киднапирање и трговија со луѓе припаѓа на наведената група на права. Тоа е регулиран со член 35 од Конвенцијата со кој е предвидено: "државите членки да ги преземат сите национални, билатерални и мултилатерални мерки за спречување на продажбата, киднапирањето или трговијата со деца за било каква намена или во било која форма".

Ваквата широко поставена норма го препознава постоењето на проблемот со трговијата со деца, но сигурно не обезбедува јасен услов во однос на обврските на државата со цел спречување и борба против трговијата со деца. Како резултат на тоа, постојано, во мај 2000 година, во ООН беа усвоени два дополнителни протоколи:

- Факултативен протокол кон Конвенцијата за правата на детето за учество на деца во вооружени конфликти
- Факултативен протокол кон Конвенцијата за правата на детето, за продажба на деца, детска проституција и детска порнографија.

⁵⁴ Тело за мониторинг составен од 18 независни експерти за следење на процесот на имплементација на Конвенцијата за правата на детето во државите договорнички.

3.2.2 Конвенција на Обединетите нации против транснационален организиран криминал и Протоколот за спречување, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, особено за жените и децата

Овие клучни документи во борбата против трговијата со луѓе, се донесени во Палермо, Италија, од 12 до 15 декември 2000 година, на Меѓународната конференција на високо ниво, под покровителство на ООН. Во литературата најчесто се споменувани под името: Конвенцијата од Палермо и / или Протоколот. Напорите во сферата на меѓународното право да ја дефинираат трговијата со луѓе колку што е можно пошироко и сеопфатно и да најдат вистински одговори на зголемената улога на организираниот криминал во оваа област доведоа до усвојување на Протоколот на ООН за спречување, сузбивање и казнување за трговија со луѓе, особено жени и деца. Овој Протокол ја надополнува Конвенцијата на ООН против транснационалниот организиран криминал и посебно ја нагласува важноста од развивање на ефективна законска рамка, соодветни услуги и процедури.

Трговијата со луѓе, во смисла на овие два документи подразбира цела низа однесување како што е регрутирање, транспорт, трансфер, криење или примање на лица со цел да се искористи и злоупотреби жртвата. Терминот експлоатација вклучува: проституција на лица и други форми на сексуална експлоатација, принудна работа или услуга, ропство или односи со слично ропство, како и отстранување на органи.

Протоколот ги опфаќа следните области:

- криминализацијата на трговците со луѓе, а не жртвите на трговијата со луѓе,
- заштита на жртвите од повторна и секундарна виктимизација,
- казнување на поединци и организации вклучени во трговијата со луѓе,
- воспоставување процедури кои ги признаваат правата и посебните потреби на детето жртва и обезбедување на ефикасно учество на детето во истражните и кривичните постапки.

Република Македонија на 12 декември 2000-та година, во Палермо, ја потпиша Конвенцијата против транснационалниот организиран криминал со Протоколите донесени од страна на Обединетите Нации, со што "беше потврдена подготвеноста на Државата за превенција и елиминирање на растечките форми на транснационален организиран криминал, преку зајакнување на меѓународната соработка и владеење на правото"⁵⁵

3.2.3 ILO- Конвенцијата за најлоши форми на детски труд

Меѓународната организација за труд ја усвои Конвенцијата за забрана и итно дејствување за елиминација на најлошите форми на детски труд во 1999 година⁵⁶, заедно со дополнителната препорака во која се вели дека трговијата со деца е неприфатлива пракса во сите земји, без оглед на нивниот степен на развој. Трговијата со деца е означена како практика слична на ропството што спаѓа во категоријата принудна работа; во однос на трговијата со деца, тие ситуации се земени во предвид, кои традиционално се дефинираат како експлоатација на детскиот труд (домаќинство, работа во земјоделството, индустријата, трговијата и услужната индустрија), како и незаконски или криминални активности како што се шверц со дрога, проституција и употреба на деца за порнографски цели.

Терминот "најлоши форми на детски труд" опфаќа четири најлоши форми на детски труд:

- "Сите форми на ропство или практики слични на ропство, како што се продажба и трговија со деца, должничко ропство и принудна или задолжителна работа",

⁵⁵ Јаниќевиќ, Ненад, Трговија со луѓе: Меѓународни документи, Национално законодавство, Активности на национален план, Трговија со луѓе-правни аспекти, Универзитет на Југоисточна Европа, Тетово, 2007, стр.147;

⁵⁶ ILO (1999) Prohibition and Immediate Action for the Elimination of the Worst Forms of Child Labour Convention (No. 182) and Recommendation (No.190)

- "Употреба, набавка или нудење на дете за проституција, за производство на порнографија или за порнографски претстави",
- вклучување на деца во нелегални активности, како што е трговија со дрога, и
- било каква работа што може да му наштети на "здравјето, безбедноста или моралот" на лицето под 18.⁵⁷

Документот содржи насоки за ефикасна елиминација на трговијата со деца, заедно со препорака за преземање на мерки за заштита на децата жртви на трговија со луѓе или оние деца кои се во опасност да станат жртви, што вклучува превенција и адекватна непосредна помош со земање на детето од ситуација во која е експлоатирано, рехабилитација и социјална реинтеграција. Се препорачува да се развијат процедури за идентификација на жртвите, телефонски линии за помош и информации, засолништа и програми за рехабилитација и програми за повторно обединување на семејството. Главните служби треба да обезбедат децата жртви да имаат пристап до образование и обука за работа.

⁵⁷ Article 3 paragraphs 1 and 2 of ILO Prohibition and Immediate Action for the Elimination of the Worst Forms of Child Labour Convention.

4. КРИВИЧНО-ПРАВНИ АСПЕКТИ НА КОИ СЕ ОДНЕСУВААТ НА ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ И ТРГОВИЈАТА СО ДЕЦА ВО ДОМАШНОТО ЗАКОНОДАВСТВО

Бидејќи нашата земја ги следи заложбите на Меѓународната заедница во борбата против трговијата со луѓе, во делот на законодавните активности извршено е дополнување на Кривичниот законик со две нови инкриминации согласно со Протоколот за превенција, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца со кој се дополнува Конвенцијата на Обединетите нации против транснационален организиран криминал, што Република Македонија ја потпиша во декември 2000 година. Во 2001 година, на 9-ти април, Македонија потпиша Договор за стабилизација и асоцијација со Европската Унија и нејзините земји членки⁵⁸ со кој е обврзана да изврши усогласување на законодавството во насока на поефикасна соработка во борбата со најтешките форми на организираниот криминал како што е трговијата со луѓе.

Во Кривичниот Законик на Р.Македонија, во глава 34 – „Кривични дела против човечноста и меѓународното право“, инкриминирани се дејствијата на трговија со луѓе, односно со одредбите на кривичните дела:

5. Засновање ропски однос и превоз на лица во ропски однос (член-418)
 - Трговија со луѓе (член 418-а)
 - Криумчарење на мигранти (член 418-б)
 - Организирање на група и поттикнување на извршување на делата трговија со луѓе трговија со малолетно лице и криумчарење на мигранти (член 418-в)
 - Трговија со малолетно лице (член 418-г)

Со внесувањето на инкриминацијата трговија со луѓе во кривичното законодавство на Република Македонија, нашите судови и обвинителства успешно процесуираа голем број на пријавени случаи на кривични дела трговија со луѓе.

⁵⁸ Договор за стабилизација и асоцијација, глава VII: Правда и внатрешни работи, член 78

Во функција на спроведувањето на правото на заштита на идентитетот и приватноста на жртвите на трговија со луѓе во измените и дополнувањата на Законот за кривична постапка усвоени во октомври 2004 година се воведува нова Глава 19-а: Заштита на сведоците, соработниците на правдата и жртвите. Согласно со овие одредби, се определуваат процесни и непроцесни мерки за заштита на сведоците, соработниците на правдата и жртвите. Во Законот за кривична постапка, во контекст на третирањето на малолетните жртви на трговија со луѓе, се утврдува посебна мерка на процесна заштита при давањето исказ на детето. Покрај оваа посебна мерка, се воведува дополнителна мерка на заштита видео и тонски запис во текот на испитувањето и давањето на исказот, и истиот се користи како материјален доказ во постапката. Според овој закон, малолетната жртва се сместува во делот на посебна категорија на ранлива жртва, па врз основа на тоа, тие уживаат и посебни права.⁵⁹

Во Законот за семејство („Службен весник на Република Македонија” бр. 84/08) во 2008 година за прв пат во Република Македонија се поставува прашањето за заштита на децата жртви на трговија со луѓе и во него се додава нова глава V-а – “Старателство над малолетни лица жртви на трговија со луѓе” со шеснаесет нови члена.⁶⁰

Заштитата на малолетните-жртви на трговија со луѓе е предвидена и во Законот за социјална заштита⁶¹, а исто така предвиден е и посебен Центар за лица-жртви на трговија со луѓе⁶².

Во Република Македонија постојат и законски одредби кои се однесуваат на примена на воспитни и казни мерки на малолетните сторители на криминал. Истите се регулирани во Законот за малолетничка правда.⁶³ Во истиот се регулирани и мерките кои треба да се применат при заштита на малолетната жртва на кривични дела (во нашиот случај заштита на жртва на трговија со луѓе).

⁵⁹ „Прирачник за Закон за Кривична постапка”, Јануари, Скопје, 2012 година

⁶⁰ „Службен весник на Република Македонија” бр. 84/08 членови: 177-а, 117-б, 177-в, 177-г, 177-д, 177-ѓ, 177-е, 177-ж, 177-з, 177-с, 177-и, 177-ј, 177-к, 177-л, 177-љ и 177-м.

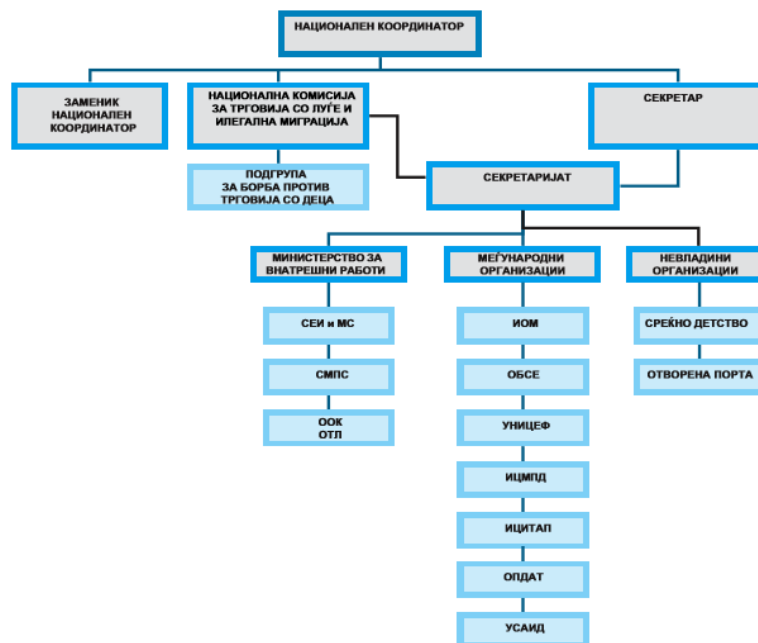
⁶¹ „Службен весник на Република Македонија” бр.79/09 од 24.06.2009 година.

⁶² „Закон за социјалната заштита”, член.132

⁶³ Закон за малолетничка правда - „Службен весник на Република Македонија” бр.87 2007 година

Владата на Република Македонија, реагирајќи одлучно против трговијата со луѓе и илегалната миграција, сакајќи да постигне повисоко ниво на ефикасност и заедничко дејствување во борбата против овие појави во Република Македонија, донесе Одлука за формирање на Национална комисија за борба против трговијата со луѓе и илегалната миграција во Република Македонија⁶⁴. Врз основа на оваа Одлука, Владата донесе Решение за именување национален координатор и членови на Националната комисија⁶⁵. Во рамките на Националната комисија етаблирана е подгрупа за борба против трговија со деца.

ОРГАНОГРАМ НА НАЦИОНАЛНАТА КОМИСИЈА ЗА БОРБА ПРОТИВ ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ И ИЛЕГАЛНА МИГРАЦИЈА

⁶⁴ Одлуката е објавена во „Службен весник на РМ“, бр. 18/2001

⁶⁵ Решението е објавено во „Службен весник на РМ“, бр. 19/2001, 26/2002

Стратешки документи:

Националната стратегија и Акцискиот план за сузбивање на трговијата со луѓе и илегалната миграција за периодот 2006-2008, е документ кој во 2006 година беше усвоен од Владата на

Република Македонија. Во 2009 година направена е надворешна евалуација на содржината и формата на Националната стратегија, Акцискиот план за сузбивање на трговијата со луѓе и илегалната миграција и Акцискиот план за борба против трговија со деца. Врз основа на добиените констатации за реализирање на висок процент од активностите предвидени во него, донесена е одлука за изработка на нов документ. По изготвувањето во 2009 година, Владата на РМ, ги усвои Националната стратегија 2009-2012 и акциските планови.

Во текот на 2007 година, изготвени се Стандардни оперативни процедури (СОП) за постапување со жртви на трговија со луѓе и истите се усвоени од Владата на Република Македонија. СОП се воспоставија со цел обезбедување на помош и заштита на сите жртви на трговија со луѓе преку еден сèопфатен приод заснован врз човековите права на жртвите и истите содржат посебни мерки кои се однесуваат на децата жртви на трговија со луѓе.

Во насока на усогласување на СОП со измените на законската регулатива во август 2010 година, започна ревидирање на содржината на истите. Ревидираната верзија на СОП е усвоена од страна на Владата на Република Македонија на 28 декември 2010 година.

Во 2010 година изготвен е “Правилник за нормативите и стандардите за простор, опрема, стручни кадри и средства потребни за основање и започнување со работа на установа за социјална заштита Центар за лица-жртви на трговија со луѓе” (Службен весник на РМ бр.100/10 од 23.07.2010 година).

Република Македонија ги има ратификувано сите клучни меѓународни конвенции во борбата против трговијата со деца. Следи табела подолу:

II. LEGAL FRAMEWORK FOR CHILD LABOR

Macedonia has ratified all key international conventions concerning child labor (Table 3).

Table 3. Ratification of International Conventions on Child Labor

Convention	Ratification
 ILO C. 138, Minimum Age	✓
ILO C. 182, Worst Forms of Child Labor	✓
 UN CRC	✓
UN CRC Optional Protocol on Armed Conflict	✓
UN CRC Optional Protocol on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography	✓
 Palermo Protocol on Trafficking in Persons	✓

Извор: U.S Department of Labor\Bureau of International Labor Affairs

Владата на Република Македонија има воспоставено закони и регулативи поврзани со детскиот труд, но сепак во правната рамка на нашето законодавство сеуште постојат празнини за соодветна заштита на децата, вклучително и минимална возраст за работа. Следи табела подолу:

The government has established laws and regulations related to child labor (Table 4). However, gaps exist in Macedonia's legal framework to adequately protect children from child labor, including the minimum age for work.

Table 4. Laws and Regulations on Child Labor

Standard	Meets International Standards: Yes/No	Age	Legislation
Minimum Age for Work	No	15	Article 42 of the Constitution; Section 7 of the Labor Relations Act (24; 25)
Minimum Age for Hazardous Work	Yes	18	Sections 7, 63, and 66–67 of the Labor Relations Act (25)
Identification of Hazardous Occupations or Activities Prohibited for Children	Yes		Rulebook on the Minimum Occupational Safety and Health Requirements for Young Workers (26)
Prohibition of Forced Labor	Yes		Article 11 of the Constitution; Articles 418, 418-c, and 418-d of the Criminal Code (24; 27)
Prohibition of Child Trafficking	Yes		Articles 418-c and 418-d of the Criminal Code (27)
Prohibition of Commercial Sexual Exploitation of Children	Yes		Articles 190–193b of the Criminal Code (27)
Prohibition of Using Children in Illicit Activities	Yes		Article 12 of the Law on Child Protection (28)
Prohibition of Military Recruitment			
State Compulsory	N/A*		Article 62 of the Law on Defense (29)

Извор: U.S Department of Labor\Bureau of International Labor Affairs

5.ИНСТИТУЦИИТЕ И НИВНАТА УЛОГА ВО СПРЕЧУВАЊЕТО НА ТРГОВИЈАТА СО ДЕЦА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Активностите насочени кон сузбивање на негативните феномени поврзани со трговијата со луѓе, како што се нелегална миграција, детска работа, принудна работа, проституција и организиран криминал, се дел од напорите на современите држави да контролираат нелегални или несакани феномени и да обезбедат безбедност во земјата . Овие напори може да бидат назначени како репресивни стратегии во борбата против трговијата со луѓе. Репресивни стратегии се случуваат врз основа на пристапот на органите на гонење и јавниот ред и мир во некои земји и во рамките на регионалните иницијативи за сузбивање на организираниот криминал и илегалната миграција.

Законите што регулираат различни области, процедурите за добивање на работа и други дозволи, визната политика, граничните прегледи, практиката на трудовите инспекции, полицијата и другите услуги се фокусираат на веќе постојните последици од неповолните социјални, економски, културни, семејни и лични фактори. Потребата да се воспостави соодветна рамнотежа помеѓу активностите и мерките насочени кон сузбивање на трговијата со луѓе и мерките насочени кон давање помош и поддршка на жртвите на трговија со луѓе е широко прифатена денес.

Владата има воспоставено институционални механизми за спроведување на законите и прописите за детски труд.

Институции одговорни за спроведување на законот за злоупотреба на детски труд:

1. Министерство за труд и социјална политика (МТСП):

Работат заедно со полицијата за да ги пронајдат децата од улица кои имаат потреба од помош и да ги следат случаите на присилна детска работа преку одделението за социјална инклузија. Ги регистрираат пријавите за злоупотреба на детскиот труд и да го истражуваат учеството на децата во улична работа преку 30 Центри за социјална работа (ЦСР) и

Канцеларијата на народниот правобранител, која вклучува специјална единица за истрага за повреда на правата на децата и реферира поплаки до Државниот инспекторат за труд.

2. Државен инспекторат за труд:

Се залагаат за спроведување на законите и пријавуваат случаи со сомнителни прекршувања на кривичното право до Јавниот обвинител.

3. Министерството за внатрешни работи (МВР):

Спроведување на закони поврзани со злоупотреба на детскиот труд. Ги истражува случаите на трговија со деца, комерцијална сексуална експлоатација, како и користењето на децата во незаконски активности преку специјална полициска единица за организиран криминал, корупцијата и трговијата со луѓе. Со МТСП, формираат мобилни тимови за да ги идентификуваат децата на улица и да ги отстранат од опасни ситуации.

4. Јавно обвинителство:

Покренува судска постапка за прекршувањата на кривичното право, вклучително и оние кои вклучуваат најлоши форми на детска работа. Во Одделението за организиран криминал и корупција, четворица обвинители се посветени на случаи на злоупотреба на деца и најлоши облици на детска работа. Основното јавно обвинителство во Скопје има осум обвинители за случаи на злоупотреба на деца.

5. Канцеларија за национален механизам за упатување:

Ги реферира потенцијалните случаи на деца-жртви на трговија со луѓе до надлежните органи за спроведување на законот за истраги и потенцијалните жртви ги упатува во социјалните служби.

Кога ќе се открие дека децата и детскиот труд се злоупотребени, тие ќе се отстранат од работната површина и се упатуваат до центрите за социјална работа. Постои функционален механизам за упатување, кој им овозможува на властите и социјалните служби реципрочно да ги упатуваат децата чиј детски труд е злоупотребен. Во периодот на известување и во почетокот на 2018 година, МТСП и Министерството за внатрешни работи (МВР) ги воспоставија мобилните тимови за рано откривање и идентификација на ранливите групи, вклучително и жртви на трговија со луѓе, во Скопје, Битола, Куманово и Гевгелија.⁶⁶

Клучни механизми за координирање на владините напори за злоупотреба на детскиот труд:

Национална комисија за Заштита на правата на Децата	Координирање на напорите за заштита на правата на децата, вклучително и на спречување и елиминирање на детскиот труд и со давање на социјални услуги. Продолжува да работи на формирање на работна група која ќе вклучува гранична полиција. ⁶⁷
Национално координативно тело за заштита на децата од злоупотреба и занемарување	Надзор над спроведувањето на Националниот акционен план за спречување и борба против злоупотреба и занемарување на децата. Компанира претставници од граѓанското општество, СЗО и канцелариите на земјата на УНИЦЕФ.
Национална комисија за Трговија со луѓе и илегална Миграција	Координира работата на сите институции вклучени во борбата против трговијата со луѓе. Предводена од Национален координатор за борба против трговија со луѓе со 14 претставници од 9 владини институции. Вклучува Поткомитет за борба против трговија со деца, кој служи како советодавно тело на Националната

⁶⁶ Reporting, February 18, 2018.

⁶⁷ U.S. Embassy- Skopje official. E-mail communication to USDOL official. February 2, 2018.

	комисија за трговија со луѓе за сите форми на трговија со деца.
--	---

Во 2017 година, меѓувладините напори за координација во врска со заштитата на децата беа ставени во мирување заради политичките конфликти и владина криза.⁶⁸ Несогласувањата помеѓу МТСП и заменик министерот, кои беа од различна политичка партија, го направија тоа тешко за сите координативни тела надгледувани од МТСП да се состанат во текот на првата половина на 2017 година.⁶⁹

Национална комисија за трговија со луѓе, наводно, била недоволно финансирана и имало ограничена улога во координирањето на напорите меѓу невладините организации и локалните комитети.⁷⁰ Сепак, веднаш по усвојувањето на Националната стратегија 2017-2020 и Националниот акциски план за борба против трговија со луѓе и илегална миграција во март 2017 година, Националната комисија за трговија со луѓе на владата им помогна на локалните комитети да ги подготват своите први акциони планови, со посебен фокус на трговија со луѓе за трудова експлоатација.⁷¹

⁶⁸ U.S. Embassy- Skopje. Reporting, January 12, 2018.

⁶⁹ U.S. Embassy- Skopje. Reporting, January 12, 2018.

⁷⁰ U.S. Embassy- Skopje official. E-mail communication to USDOL official. February 2, 2018.

⁷¹ U.S. Embassy- Skopje official. E-mail communication to USDOL official. February 2, 2018.

6. ВЛАДИНИ ПОЛИТИКИ ЗА ПРЕВЕНЦИЈА ОД ТРГОВИЈА СО ДЕЦА

Владата воспостави политики поврзани со злоупотребата на детскиот труд. Сепак, постојат празнини во политиките кои ги спречуваат напорите за решавање овој проблем.

Клучни политики поврзани со злоупотреба на детскиот труд:

1. Национален акционен план против трговија со луѓе и илегална миграција (2017-2020): Се фокусира на спречување на трговија со луѓе со намалување на ранливоста на популацијата под ризик, ја подобрува идентификацијата на жртвите и ги зголемува напорите за борба против трговијата со луѓе за присилна работа, вклучително и присилно питачење од страна на децата.
2. Националната стратегија за борба против сиромаштијата и социјалната исклученост (2010- 2020): Се однесува на социјална заштита, социјална вклученост, здравје, образование и вработување на деца.⁷² Има за цел да ја зголеми регистрацијата на раѓањето на ромите и другите малцинства, да ги прошири патролните услуги за да ги идентификува и поддржува децата на улица и да го подобри обезбедувањето социјални услуги за деца вклучени во улична работа и питачење. Имплементирано од МТСП. Стратегијата беше активна во 2017 година и владата усвои годишни оперативни планови.⁷³
3. Национален акционен план за образование (2016-2020): Има за цел да го прошири инклузивното образование и да го подобри образованието за ромската заедница. Настојува да се зголеми бројот на ученици Роми во предучилишните установи и основните училишта и да се намали бројот на ученици Роми во основните училишта за деца со посебни потреби.

⁷² U.S. Embassy- Skopje. Reporting, January 15, 2015.

⁷³ U.S. Embassy- Skopje. Reporting, January 12, 2018.

За време на извештајниот период, владата усвои Национална стратегија и Национален акционен план за борба против трговија со луѓе и илегална миграција (2017-2020), но не обезбеди доволно средства за нејзино спроведување.⁷⁴

Во 2017 година, владата финансираше и учествуваше во програми кои вклучуваат цел да се елиминира или спречи детскиот труд. Сепак, постојат празнини во овие социјални програми, вклучувајќи финансирање и соодветност на програмите за решавање на целиот обем на проблемот.

Клучни социјални програми за решавање на злоупотребата на детскиот труд:

1. Дневни центри на МТСП, засолништа и обуки за социјални работници:
Дводневни центри кои можат да сместат 60 деца и делумно да финансираат два други центри, управувани од невладини организации, во кои можат да се сместат 80 деца. Поддржува транзитски центар за деца на улица. Во 2017 година, обезбеди услуги за 17 деца во дневните центри. Извршува тековна програма за инструкции на згрижувачките семејства за тоа како да сместат жртви на трговија со деца. Обезбедува советување, едукација и помош со документи за регистрација на улични деца и деца жртви на трговија со луѓе во 30 објекти на ЦСР.
2. Hotlines*: НВО Отворена Порта / Ла Страда работи со телефонска линија за трговија со луѓе со седум оператори. НВО „Меѓаши“ управува со телефонска линија СОС за известување за случаи на детска работа и злоупотреба. Во 2017 година, беа отворени две линии за пријави, една од невладините организации Меѓаши и друга од МТСП, која прима поплаки и пријави за деца на улица, трговија со луѓе и поплаки за злоупотреба на деца.

⁷⁴ Reporting, February 18, 2018.

3. Центар за жртви на трговија со луѓе и транзит центар за странски жртви на трговија со луѓе: МТСП управува со Центарот за жртви на трговија со луѓе, кој обезбедува домување, основни услуги и услуги за реинтеграција на жртвите.
4. Проекти на УНИЦЕФ: Проектот на УНИЦЕФ е партнер со владата и невладините организации за да обезбеди заштита на децата, откривање и упатување на деца жртви на насилство и едукативна интеграција на ранливите деца, вклучително и роми и деца мигранти. Овие проекти вклучуваат Програма за заштита на децата од насилство (2016- 2020) и Национална програма на УНИЦЕФ во Скопје (2016-2020).
5. Вклучување на децата Роми во предучилишно образование: Проектот МТСП се спроведува во соработка со Ромскиот фонд за образование и 19 владини единици. Дел од Стратегијата за Ромите 2014-2020 година. Целта е да се поддржи интеграцијата на ромските деца со зголемување на бројот на деца Роми во предучилишна возраст. МТСП, МВР и Министерството за правда се дел од планот за работа на проектот.
6. Образовни семинари за ученици Роми и наставници: Министерството за образование, социјални работници и невладини организации обезбедиа едукативни семинари на неколку локални ромски невладини организации, студенти и наставници. Децата на семинарите беа поучувани за ризиците поврзани со присилни бракови на малолетни лица.

Квалитетот на услугите што ги нудат програмите веројатно ќе се подобри доколку донаторите обезбедат дополнително финансирање. За жал, програмите кои биле финансирани од донатори обично не беа продолжени од владата по истекот на финансирањето. Извор извести дека е намалено финансирање за помош на жртвите во засолништата, а единственото засолниште за жртви на трговија со луѓе не било целосно функционално за време на извештајниот период.⁷⁵ Исто така, дневните центри не го намалиле бројот на деца на улиците, особено меѓу ромската етничка припадност или питањето деца, што укажува дека постојните програми не биле доволни во борбата против детскиот труд.

⁷⁵ Reporting, February 18, 2018.

7. ПРЕДЛОГ МЕРКИ И АКТИВНОСТИ ВО БОРБАТА ПРОТИВ ТРГОВИЈАТА СО ДЕЦА ВО МАКЕДОНИЈА

Врз основа на горенаведеното известување, се идентификуваат предложени активности што ќе помогнат во борбата со трговијата со луѓе во Македонија:

1. Правна рамка: Законот за работни односи да ги опфати сите деца, вклучително и самовработени деца и деца кои работат надвор од формални работни односи.
2. Извршување: објавување на информации за спроведување на Законот за работни односи. Трвовите инспекции да се спроведуваат низ целата земја да се промовира почитување на законите на детскиот труд во сите географски региони. Зајакнување на капацитетот на институциите така што трудовните инспектори можат да спроведат темелни инспекции за детски труд. Да се обезбеди електронски систем на трудовите инспектори за да ги евидентираат и споделуваат податоците за инспекциите, вклучувајќи го и бројот на инспекции, бројот на откриените прекршоци и бројот на цитати издадени од ДИТ и МТСП. Институциите за спроведување на законот проактивно да идентификуваат жртви на трговија со деца и координирани агенции на границата правилно да ги идентификуваат жртвите на трговија со луѓе.
3. Координација: зголемување на финансирање за Националната комисија за трговија со луѓе и илегална миграција и обезбедување координација со невладините организации.
1. Владини политики: да се обезбедат доволно средства за спроведување на Националниот акционен план против трговија со луѓе и илегална миграција. Креирање и спроведување на Националниот акционен план за злоупотреба на детскиот труд.
2. Социјални програми: спроведување на истражувања за утврдување на активности од страна на деца ангажирани во детски труд, вклучително и оние на улична работа и оние кои се подложени на комерцијална сексуална експлоатација. Намалување на бариерите за образование со

зголемување на бројот на наставници кои можат да обезбедат образование на ромски јазик и да ги елиминираат сместувањето на децата во училиштата за деца со интелектуална попреченост врз основа на етничка припадност. Да се зголемат финансиите посветени на борбата против трговијата со деца и жртвите на трговија со деца да добијат помош која одговара на нивните специфични потреби, вклучително и засолништа.

ЗАКЛУЧОК

Трговијата со луѓе претставува особено брутална форма на злоупотреба и кршење на правата на детето, додека безбедноста и благосостојбата на децата изложени на трговија со луѓе претставува основна одговорност на органите и услугите на државата и организациите на граѓанското општество. Истражувањето се фокусираше на утврдување на карактеристиките на децата жртви на трговија со луѓе, идентификување на формите и практиките на трговијата со деца со цел да се формулираат препораки во врска со стратегиите и процедурите за поуспешна идентификација, превенција, соодветна помош и поддршка на жртвите.

Од истражувањето презентирани во овој труд може да воочиме дека Системот на заштита и помош на децата жртви на трговија со луѓе треба да содржи критериуми за правилна идентификација на детето жртва на трговија со луѓе, механизми за итно упатување на детето на специјализирани услуги, процедури за назначување старатели, дека преземените чекори и одлуки се донесени во согласност со најдобрите интереси на детето, да се преземаат мерки за регулирање на статусот на живеење на детето, да се обезбеди помош при репатријација и реинтеграција, да се преземаат мерки за заштита на дете-сведок и жртви на трговија со луѓе, владата да учествува во креирањето и спроведувањето на соодветни програми и планови и да обезбеди доволно средства за спроведување на Националниот акционен план против трговија со луѓе и илегална миграција и сл.

Завршниот дел од трудот формулира соодветни препораки за подобрување на системот на идентификација, проценка на потребите и планирање на потребните услуги и мерки на заштита, како и мерки и активности што треба да обезбедат долгорочно решение во согласност со правата на детето и нејзините / неговите најдобри интереси.

Ефективната борба против трговијата со луѓе претпочита воспоставување правна рамка што ќе овозможи заштита на правата на жртвите на трговија со луѓе и соработка на владини и не - владини организации и услуги за спречување

и сузбивање на трговија со луѓе, гонење на сторители, обезбедување правна и социјална заштита и рехабилитација на жртвите.

Сите напори насочени кон спречување и сузбивање на трговијата со луѓе да се насочат кон потребата да се заштитат жртвите на трговија со луѓе и да им се даде соодветна помош и поддршка во процесот на реинтеграција. Мерките насочени кон сузбивање на трговијата со луѓе треба да се спроведат така што тие не го нарушуваат достоинството и правата на луѓето, особено жртвите на трговија со луѓе.

Клучни зборови: трговија со деца, злоупотреба на детски труд, права на детето.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Арнаудовски, проф. д-р Љупчо, Стојановски, проф. д-р Трпе, Трговија со луѓе-криминалитет, Скопје: Скенпоинт –Скопје, 2002;
2. Арнаудовски, проф. д-р Љупчо, Предавања по социјална патологија, Скопје, 1983 година;
3. Акциски план за борба против трговија со деца во Република Македонија, 2009-2012, Национална Комисија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција, Подгрупа за борба против трговија со деца;
4. Анализа на Капацитетите и условите на невладините организации кои работат на полето на борбата против трговијата со луѓе, Скопје, 2007 година;
5. Ангелески, Проф.д-р. Методија, „Криминалистичка методика”,
6. Arlacchi, P. (1998) "The Dynamics of Illegal Markets" u P.Williams and D.Vlassis (ur) Combating Transnational Crime: Concepts, Activities and Responses, Milano:ISPAC
7. Adamoli, S., Di Nikola, A., Savona, E. i Zoffi, P. (1998) Organised Crime around the World, Helsinki: HEUNI
8. Article 2, par. c. of the Optional Protocol, The Official Gazette of FRY – International treaties, 7/2002.
9. Article 3 paragraphs 1 and 2 of ILO Prohibition and Immediate Action for the Elimination of the Worst Forms of Child Labour Convention.
10. Биљали, проф. д-р Аслан, Меѓународните и националните аспекти на трговијата со жени и нејзината поврзаност со проблемот на проституцијата, Трговија со луѓе-правни аспекти, Универзитет на Југоисточна Европа, Тетово, 2007 год;

11. Cressay, D. (1997) "The Functions and Structure of Criminal Syndicates" u P.J.Ryan i G.E.Rush (ur) Understanding Organised Crime in Global Perspective: A Reader, Thousand Oaks, London, New Delhi
12. Convention for the suppression of the traffic in persons and the exploitation of the Prostitution of others.
<http://www2.ohchr.org/english/law/pdf/trafficpersons.pdf>.
13. Convention on the Elimination of all forms of Discriminations against women (CEDAW),
<http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>.
14. Convention concerning the abolition of forced labour International labour organization convention.
<http://www1.umn.edu/humanrts/instree/noilo29.htm>.
15. Convention on Action against Trafficking in human beings.
<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/197.htm>
16. Draft National Integrated Plan of Action to Prevent and Combat Human Trafficking with Special Focus on Children and Women, Ministry of Women and Child Development, 2006
17. Договор за стабилизација и асоцијација, глава VII: Правда и внатрешни работи.
18. Елена Иванова „Сузбивање на трговијата со луѓе со посебен осврт врз трговија со малолетни лица“
19. Europol Convention – consolidated version
20. Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings. Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by “the former Yugoslav Republic of Macedonia”. Strasbourg, Council of Europe; June 17, 2014.
<http://www.refworld.org/pdfid/54b690ada.pdf>.
21. IOM Kosovo (2002) Return and Reintegration Project, Situation Report – February 2000– December 2002.

22. ILO Global Estimate of Forced Labour: Results and Methodology”, (2012), International Labour Organisation, /http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/—ed_norm/—declaration/documents/publication/wcms_181953.Pdf
23. International Agreement for the Suppression of the White Slave Traffic, <https://www1.umn.edu/humanrts/instreet/whiteslavetraffic1904/html>
24. International Convention for the suppression of the traffic in women in full age. <http://www1.umn.edu/humanrts/instreet/women-traffic.html>.
25. International Convention for the suppression of the traffic of women and children. Стапила на сила на 15 јуни 1922год.
26. ILO (1999) Prohibition and Immediate Action for the Elimination of the Worst Forms of Child Labour Convention (No. 182) and Recommendation (No.190)
27. ILO (2017) Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage, p. 18.
28. IOM Pristina, Status report — February 2000 to May 2001.
29. Katarina Leppanen „International reorganization and traffic in women“. Venues of vulnerability and resistance, 2006
30. Кривичен Законик на РМ, Службен весник на РМ
31. Lesko, V., Avdulaj, E. (2002) “The girls and the Trafficking” — Research on the trafficking in people for the year 2002, p. 7.
32. Марина Андева, Италија и трговијата со луѓе, Збирка есеи на тема трговија со луѓе, Студио-Емитер, Скопје
33. Манасиевски, проф. д-р Александар, Трговијата со луѓе во Република Македонија, Скопје, 2018
34. Националната стратегија за борба против трговијата со луѓе и илегална миграција во Република Македонија, Влада на РМ, Национална комисија за борба против трговијата со луѓе и илегална миграција;
35. „Прирачник за Закон за Кривична постапка“, Јануари, Скопје, 2012 година
36. Protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons, especially women and children. Протоколот од Палермо.

37. Supplementary Convention on the abolition of slavery, the slave trade, and the institutions and practices similar to slavery.
38. The UN Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Human Beings, Especially Women and Children, supplementing the UN Convention against Transnational Organised Crime, The Official Gazette of FRY – International Treaties, no. 6 of June 27th 2001.
39. Стојановски, проф. д-р Трпе, Трговија со луѓе, Македонска ревија за казнено право и криминологија- седмо редовно советување на тема: 10 години од примена на Кривичниот законик на Република Македонија.
40. Сопронов, проф. д-р Алексеј, Сопронов, проф. М-р Владимир, Трговија со луѓе со посебен осврт на недозволената трговија со органи во македонското и компаративното право
41. Сопронов, проф. д-р Алексеј, Трговија со луѓе со посебен осврт на безбедносната состојба во Република Македонија
42. Стратегија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција во Република Македонија, Влада на република Македонија, Национална комисија за борба против трговијата со луѓе и илегалната миграција во Република Македонија, Скопје, 2006 година
43. Трговија со луѓе Извештај Јуни 2013 Стејт Департментот на САД : стр. 46 : [http: //www. state.](http://www.state)
44. UNICEF (2016) Uprooted, p. 3.
45. UNODC, Global Report on Trafficking in Persons 2016 (United Nations publication, Sales No. E.16.IV.6).
46. U.S. Embassy- Skopje. reporting, February 4, 2016. TIP within the Context of the European Migration Crisis.
47. UNICEF, Child protection from violence, exploitation and abuse, accessed on 20/8/2015
48. U.S. Embassy- Skopje official. E-mail communication to USDOL official. February 2, 2018.
49. U.S. Embassy- Skopje. Reporting, January 12, 2018.
50. U.S. Embassy- Skopje official. E-mail communication to USDOL official. February 2, 2017.

51. U.S. Embassy- Skopje official. E-mail communication to USDOL official. February 2, 2017.
52. U.S. Embassy- Skopje. reporting, February 10, 2017.
53. UNICEF. Building Equity for Children. New York; 2013.
54. U.S. Embassy- Skopje. reporting, February 18, 2014.
55. U.S. Department of State. "Macedonia," in Country Reports on Human Rights Practices- 2013. Washington, DC; 2014; <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/#wrapper>
56. UNODC (2016) Global Report on Trafficking in Persons, p. 25-26.
57. Williams, P. (2001) "Organizing Transnational Crime: Networks, Markets and Hierarchies" in P.Williams and D.Vlassis Combating Transnational Crime: Concepts, Activities and Responses, London and Portland: Frank Cass,
58. Williams, P.(1999) "Trafficking in Women and Children: A Market Perspective", Transnational Organized Crime, Special Issue "Illegal Immigration and Commercial Sex - the New Slave Trade" (ed. P.Williams), Vol. 3-4.
59. Закон за социјалната заштита
60. Закон за малолетничка правда
61. <http://lobi.com.mk/?ItemID=931302A36DE1E148BD1A1054550DoCo5>
62. <https://www.dol.gov/sites/default/files/images/ilab/child-labor/Macedonia.pdf>
63. <https://www.dol.gov/sites/default/files/images/ilab/child-labor/Macedonia.pdf>
64. [http://www.antislavery.org/homepage/antislavery/child labour.htm*how](http://www.antislavery.org/homepage/antislavery/child%20labour.htm*how).
65. http://issuu.com/unicefmk/docs/situationofchildrenpresentation_220?e=9661684/5338457
66. <http://ombudsman.mk/upload/documents/Informacija-tortura-2010-mk.pdf>
67. <https://mvr.gov.mk/analiza/kriminal/18>
68. [http://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organized-crime/UNITED NATIONS CONVENTION AGAINSTTRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME AND THE PROTOCOLS THERETO.pdf](http://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organized-crime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINSTTRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERETO.pdf).
69. <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ProtocolTraffickingInPersons.aspx>

СОДРЖИНА

АПСТРАКТ.....	1
ВОВЕД.....	3
1.ОДРЕДУВАЊЕ И РАЗГРАНИЧУВАЊЕ НА ОСНОВНИТЕ ПОИМИ	
1.1 Дефинирање на поимот трговија со луѓе.....	6
1.2 Дефинирање на поимот трговија со деца.....	10
1.2.1 Миграцијата и трговијата со деца.....	13
2. ПРЕПОЗНАВАЊЕ НА ТРГОВИЈАТА СО ДЕЦА	
2.1 Причини за појава на трговија со деца.....	16
2.2 Појавни облици на трговијата со деца.....	19
2.3 Преваленција на трговијата со деца.....	29
2.3.1 Распространетост на трговијата со деца во Европа и светот.....	29
2.3.2 Распространетост на трговијата со деца во Р.Македонија.....	34
3. МЕЃУНАРОДНА ЗАКОНСКА ЛЕГИСЛАТИВА И СТАНДАРДИ	
3.1 Меѓународните правни инструменти во борбата против трговијата со луѓе.....	46
3.2 Меѓународни правни инструменти и стандарди за заштита на децата-жртви на трговијата со деца.....	48
3.2.1 Конвенција за правата на детето.....	51
3.2.2 Конвенција на Обединетите нации против транснационален организиран криминал и Протоколот за спречување, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, особено за жените и децата.....	53
3.2.3 ILO- Конвенцијата за најлоши форми на детски труд.....	54

4. КРИВИЧНО-ПРАВНИ АСПЕКТИ НА КОИ СЕ ОДНЕСУВААТ НА ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ И ТРГОВИЈАТА СО ДЕЦА ВО ДОМАШНОТО ЗАКОНОДАВСТВО.....	56
5. ИНСТИТУЦИИТЕ И НИВНАТА УЛОГА ВО СПРЕЧУВАЊЕТО НА ТРГОВИЈАТА СО ДЕЦА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	61
6. ВЛАДИНИ ПОЛИТИКИ ЗА ПРЕВЕНЦИЈА НА ТРГОВИЈАТА СО ДЕЦА.....	65
7. ПРЕДЛОГ МЕРКИ И АКТИВНОСТИ ВО БОРБАТА ПРОТИВ ТРГОВИЈАТА СО ДЕЦА ВО МАКЕДОНИЈА.....	69
8. ЗАКЛУЧОК.....	71
9. КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА.....	73